Міністерство освіти та науки України
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

# «Соціальна робота з жінками, які стали жертвами насильства»

студентки IV курсу
групи СРб12240д
ОПП Соціальна робота
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота
**Михайлюк Ульяни Юріївни**

Науковий керівник:
Швед Ольга Володимирівна, доцент,
кандидат соціологічних наук

Київ – 2026

**ЗМІСТ**

ВСТУП ..... 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ..... 7

1.1. Вивчення проблеми домашнього насильства в контексті соціальної роботи ..... 7

1.2. Соціальні, психологічні та правові аспекти проблеми домашнього насильства щодо жінок ..... 13

1.3. Форми, методи і моделі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства ..... 20

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ НАСИЛЬСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ..... 30

2.1. Методологічні засади та інструментарій дослідження ..... 30

2.2. Аналіз сучасних моделей і практик соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства в роботі громадських організацій ..... 34

2.3. Найкращі практики для удосконалення системи соціальної підтримки жінок — жертв насильства ..... 43

ВИСНОВКИ ..... 54

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ..... 57

# АНОТАЦІЯ

Михайлюк У. Ю. «Соціальна робота з жінками, які стали жертвами насильства». – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Бакалаврська робота за спеціальністю 231 Соціальна робота, освітньо-професійна програма «Соціальна робота» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київ, 2026.

Проблема домашнього насильства щодо жінок є однією з найбільш гострих соціальних проблем сучасного українського суспільства, яка має серйозні психологічні, соціальні та правові наслідки. Актуальність дослідження посилюється постійним зростанням кількості випадків насильства, особливо в умовах воєнного стану, що зумовлює необхідність удосконалення системи соціальної підтримки постраждалих жінок.

У наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників висвітлено теоретичні аспекти домашнього насильства, проте питання практичних форм, методів і моделей соціальної роботи в діяльності громадських організацій потребують подальшого аналізу та узагальнення.

Метою бакалаврської роботи є теоретичне обґрунтування напрямків удосконалення соціальної роботи з жінками, які постраждали від домашнього насильства, на основі аналізу сучасних моделей і практик громадських організацій.

Для досягнення мети визначено такі завдання: проаналізувати теоретичні засади та соціально-психологічні аспекти домашнього насильства щодо жінок; охарактеризувати форми, методи та моделі соціальної роботи з постраждалими; дослідити практичну діяльність провідних громадських організацій («Елеос-Україна», «Ла Страда-Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», Фонд «Маша», Український Жіночий Фонд); виявити найкращі практики та розробити рекомендації щодо удосконалення системи соціальної підтримки жінок — жертв насильства.

У дослідженні використано теоретичні (аналіз наукових джерел, законодавства) та емпіричні методи (аналіз практик організацій, узагальнення передового досвіду).

Ключові слова: соціальна робота, домашнє насильство, жінки – жертви насильства, кризова інтервенція, психосоціальна реабілітація, громадські організації, кейс-менеджмент, соціальна підтримка.

## ABSTRACT

Mykhailiuk U. Yu. «Social work with women who have become victims of violence». – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Bachelor's thesis in specialty 231 «Social work», educational and professional program «Social work». Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, 2026.

The problem of domestic violence against women is one of the most acute social issues in modern Ukrainian society, which has serious psychological, social, and legal consequences. The relevance of the research is intensified by the constant increase in the number of violence cases, especially under martial law, which necessitates the improvement of the social support system for affected women.

In the scholarly works of Ukrainian and foreign researchers, the theoretical aspects of domestic violence are covered, however, the issues of practical forms, methods, and models of social work in the activities of public organizations require further analysis and generalization.

The purpose of the bachelor's thesis is to theoretically substantiate the directions for improving social work with women who have suffered from domestic violence based on the analysis of modern models and practices of public organizations.

To achieve this goal, the following tasks were defined: to analyze the theoretical foundations and socio-psychological aspects of domestic violence against women; to characterize the forms, methods, and models of social work with victims; to study the practical activities of leading public organizations («Eleos-Ukraine», «La Strada-Ukraine», «International School of Equal Opportunities», «Masha» Fund, Ukrainian Women's Fund); to identify best practices and develop recommendations for improving the system of social support for women victims of violence.

The study uses theoretical (analysis of scientific sources and legislation) and empirical methods (analysis of organizational practices, generalization of best experience).


Keywords: social work, domestic violence, women victims of violence, crisis intervention, psychosocial rehabilitation, public organizations, case management, social support.

# ВСТУП

Проблема домашнього насильства залишається однією з найгостріших соціальних проблем сучасного українського суспільства, що має не лише психологічні та правові, а й соціальні наслідки. За даними Національної поліції України та громадських організацій, щорічно тисячі жінок зазнають фізичного, психологічного або економічного насильства у власних сім'ях. В 2024 році зареєстровано 8 185 кримінальних проваджень за фактом домашнього насильства [5]. Зростання кількості звернень на гарячі лінії та до соціальних служб свідчить про необхідність ефективної організації соціальної роботи з жінками, які постраждали від домашнього насильства.

**Об'єкт дослідження –** соціальна робота з жінками, постраждалими від домашнього насильства

**Предмет дослідження –** методи, форми та моделі соціальної роботи, що застосовуються для надання підтримки жінкам постраждалим від домашнього насильства, та способи їх удосконалення з урахуванням соціальних, психологічних і правових аспектів.

**Актуальність теми** зумовлена тим, що домашнє насильство є масштабним явищем, яке завдає шкоди не лише постраждалим, а й суспільству загалом. Статистичні дані свідчать про щорічне зростання кількості звернень : в 2024 році кількість звернень зросла на 80% порівнюючи з 2023 роком [13]. Крім того, щорічно приблизно 600 жінок гинуть унаслідок домашнього насильства, що підкреслює гостру потребу ефективної соціальної підтримки та превентивних заходів. Дослідження спрямоване на вивчення сучасних практик соціальної підтримки та розробку концептуальної моделі комплексної допомоги, що інтегрує різні підходи і ресурси, забезпечуючи ефективну соціальну адаптацію та реабілітацію жінок.

**Мета дослідження** — теоретично обґрунтувати напрямки удосконалення соціальної роботи з жінками, які постраждали від домашнього насильства, шляхом аналізу сучасних моделей соціальної підтримки, методів і форм

діяльності соціальних працівників, а також розробки концептуальної моделі комплексної соціальної допомоги.

Для досягнення мети дослідження визначено такі основні **завдання:**

- Провести аналіз сучасного стану проблеми домашнього насильства щодо жінок у контексті соціальної роботи
- Вивчити фактори ризику, форми насильства, наслідки для постраждалих жінок
- Охарактеризувати форми, методи та моделі соціальної роботи з постраждалими жінками у практичній діяльності соціальних служб і громадських організацій
- Провести аналіз сучасних моделей і практик соціальної роботи у діяльності громадських організацій («Елеос Україна», «Ла Страда Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», Фонд «Маша», Український жіночий фонд).
- На базі найкращих практик розробити рекомендації щодо системи соціальної допомоги жінкам, які постраждали від домашнього насильства.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для оптимізації діяльності громадських організацій, використовуючи досвід провідних організацій, які працюють у сфері підтримки постраждалих жінок.

В роботі використані досягнення провідних вчених та практиків у галузі соціальної роботи: Веретенко Т., Войтовська А. І. Кравченко О. О., Карпенко О., Левченко К. Б., Петрочко Ж. В., Спіріної Т. П., Суліцького В., Швед О. В., Малиновська Т.М., Нестерчук В. В., Перцева Т. О. та ін., які досліджували проблеми соціальної допомоги жінкам, що зазнали насильства. Взаємозв’язок з іншими роботами проявляється у можливості інтеграції сучасних підходів до кризової інтервенції, психосоціальної реабілітації та правового захисту.

**Ключові поняття:** Соціальна робота, соціальні служби, соціальна підтримка, домашнє насильство щодо жінок, кризова інтервенція, психосоціальна реабілітація, домагання, сталкінг, віктимблеймінг.

# РОЗДІЛ 1.
# ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

## 1.1. Вивчення проблеми домашнього насильства в контексті соціальної роботи

Проблема домашнього насильства над жінками є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного українського суспільства, оскільки торкається не лише фізичної та психологічної безпеки людини, а й фундаментальних засад соціальної справедливості, рівності та прав людини. Вивчення цього явища в контексті соціальної роботи набуває особливої актуальності, адже саме соціальні працівники є тими фахівцями, які безпосередньо взаємодіють із жертвами насильства, здійснюють соціальний супровід, координацію допомоги та сприяють відновленню їхнього соціального статусу.

Домашнє насильство, за визначенням Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [23], — це будь-які умисні дії фізичного, психологічного, сексуального або економічного характеру, які спрямовані на завдання шкоди постраждалій особі в сімейних або близьких стосунках. Прийняття цього закону стало важливим кроком на шляху до створення цілісної системи протидії насильству, у якій соціальні служби відіграють провідну роль.

Історичний аспект проблеми детально висвітлює Л. Рутьян [25], яка прослідковує трансформацію уявлень про домашнє насильство від «приватної справи сім'ї» до суспільно значущого явища. Тривалий час насильство сприймалося як внутрішньо родинна проблема, що сприяло замовчуванню випадків, відсутності ефективного правового реагування та соціальної підтримки. Лише під впливом міжнародних правозахисних ініціатив,

феміністичних досліджень і змін у національному законодавстві домашнє насильство почало визнаватися серйозним порушенням прав людини та загрозою суспільній безпеці. Цей історичний контекст є важливим для розуміння сучасних підходів соціальної роботи, оскільки він демонструє, що зміна соціальних норм та підходів до насильства відбувається повільно і потребує комплексної стратегії, що поєднує індивідуальну підтримку, просвітницьку діяльність і адвокацію на рівні політики.

Як зазначає Г. Б. Скіпальська [23], жінки, які постраждали від домашнього насильства, становлять специфічну категорію клієнтів соціальної роботи, для яких стандартні підходи недостатні. Вони потребують не лише матеріальної чи правової допомоги, а передусім комплексної психологічної підтримки, спрямованої на відновлення самооцінки, формування почуття безпеки та довіри до соціальних інституцій. Особливість цієї категорії полягає у поєднанні високого рівня травматизації, соціальної вразливості та часткової ізоляції від зовнішньої підтримки, що створює унікальні виклики для соціальних працівників. Дослідниця підкреслює, що ефективна соціальна робота має бути системною, комплексною та ґрунтуватися на міждисциплінарному підході, який передбачає одночасну роботу психологів, соціальних працівників, юристів, медичних фахівців і представників інших секторів. Лише така інтеграція дозволяє забезпечити не тимчасове полегшення, а сталий ефект, що охоплює як відновлення емоційного і психологічного стану, так і адаптацію до соціального і економічного життя.

Науковці, такі як О. Зінсу [7] та Т. Малиновська [14], акцентують, що домашнє насильство є не лише кримінальною проблемою, а й соціальною, оскільки воно руйнує міжособистісні зв’язки, деформує систему сімейних відносин і формує патологічні моделі поведінки у дітей, які стають свідками насильства. Виходячи з цього, соціальна робота спрямована не тільки на подолання наслідків насильства для конкретної жінки, а й на профілактику його відтворення у майбутніх поколіннях, що робить цю сферу соціальної роботи стратегічно важливою для стабільності та здоров’я суспільства. Підходи до

роботи з постраждалими жінками включають комплексні методи, які поєднують кризове консультування, психологічну підтримку, соціальний супровід, координацію міжвідомчої допомоги, а також заходи, спрямовані на економічну та соціальну інтеграцію.

Войтовська А. І. та Кравченко О. О. [2] визначають соціальну роботу з цією категорією клієнток як комплекс заходів, спрямованих на відновлення життєвого потенціалу особи та забезпечення її соціального функціонування. Основні напрями діяльності соціального працівника включають кризове консультування, організацію безпечного середовища, супровід клієнтки у правових процесах, сприяння у працевлаштуванні та відновленні соціальних зв'язків, а також роботу з міжособистісними та соціальними мережами для формування стабільної системи підтримки. Особлива увага приділяється індивідуальному підходу та адаптації втручань до конкретних обставин життя жінки, що підвищує ефективність програм і дозволяє досягати стійких результатів як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

У дослідженні Т. Веретенко [2] наголошено на технологічному аспекті соціальної роботи із жінками, які постраждали від насильства. Авторка виділяє декілька ефективних технологій: кризове втручання, соціально-психологічне консультування, групову терапію, роботу з родиною, індивідуальні реабілітаційні програми. Особливу роль відіграє соціальне партнерство — співпраця державних і громадських інституцій, притулків, кризових центрів, благодійних фондів, поліції та медичних служб.

Сучасна практика соціальної роботи в Україні активно спирається на міжнародний досвід**.** Перцева Т. О**.** [20] у своїй монографії розглядає домашнє насильство як багаторівневу систему проблем — від особистісних і сімейних до структурних і правових. Вона пропонує інтеграційну модель соціальної підтримки, яка поєднує правові, психологічні, педагогічні та медичні підходи. Це дозволяє не лише допомогти жінці подолати наслідки насильства, а й створити умови для її повноцінної реінтеграції в суспільство.

Дослідження Нестерчук В. В. [18] акцентує на соціально-правових аспектах проблеми. Соціальний працівник повинен не лише надавати допомогу, а й орієнтувати клієнтку у правовому полі, сприяти складанню заяв, отриманню захисного припису, взаємодіяти з поліцією та судами. Водночас важливо дотримуватися принципу конфіденційності та етичних норм, що забезпечують безпеку постраждалої.

Вагомим напрямом є психологічна допомога. Як зазначає Синишина В. М. [27], насильство руйнує базові довірчі відносини, формує у жінки почуття безпорадності, сорому, провини, що ускладнює звернення по допомогу. Психологічна підтримка має бути спрямована на відновлення відчуття контролю над власним життям, формування впевненості та навичок самозахисту. Файдюк О. В. [34] підкреслює, що у воєнний час проблема насильства над жінками загострюється через підвищений рівень стресу, переміщення населення, зниження рівня соціальної безпеки. У цих умовах соціальні служби повинні адаптувати свої програми до потреб жінок, які зазнали насильства під час війни, забезпечуючи їм не лише допомогу, а й психологічну реабілітацію.

Цвєткова Н. [36] акцентує на впровадженні інноваційних підходів у соціальній роботі: онлайн-консультування, дистанційні програми психологічної підтримки, мобільні бригади допомоги. Такі форми роботи особливо ефективні в умовах обмеженого доступу до стаціонарних послуг або під час воєнного стану.

Проблема підготовки фахівців, здатних працювати з постраждалими жінками, є надзвичайно актуальною. Тодорцева Ю. В. [32] підкреслює необхідність формування професійної мобільності та емоційної стійкості майбутніх соціальних працівників. Це передбачає не лише знання законодавства, а й уміння здійснювати кризове втручання, володіння навичками психологічної підтримки, емпатії та ненасильницької комунікації.

Навчально-методичний посібник «Консультування в соціальній роботі» [9] є базовим джерелом, яке окреслює методологію соціального консультування, техніки взаємодії з людьми у кризових ситуаціях, механізми етичної підтримки та супроводу. Посібник особливо цінний тим, що розроблений саме у фаховому

середовищі Київського університету імені Бориса Грінченка, що забезпечує його методичну відповідність сучасним освітнім і практичним підходам у сфері соціальної роботи.

Посібник «Актуальні питання соціальної роботи» [1] охоплює широкий спектр напрямів професійної діяльності соціального працівника, зокрема соціальний супровід, кризову допомогу, кейс-менеджмент і соціальну профілактику. Він формує бачення ролі соціального працівника як координатора міждержавних і недержавних структур підтримки постраждалих жінок.

Значну роль у системі соціальної роботи відіграють громадські та благодійні організації як зазначають Г. Скіпальська [30] та С. Чернета [37]. Вони створюють мережу підтримки жінок, організовують притулки, кризові кімнати, мобільні групи, забезпечують співпрацю з державними структурами. Участь таких організацій сприяє підвищенню доступності допомоги, формує довіру громадян до системи соціального захисту.

Наукова стаття Т. Спіріної, О. Карпенко та Ж. Петрочко [31] аналізує діяльність громадських і благодійних організацій у період пандемії COVID-19, коли рівень домашнього насильства суттєво зріс. Автори підкреслюють роль кризових центрів, гарячих ліній і волонтерських мереж у підтримці жінок у надзвичайних умовах. Цінність цієї публікації полягає у фіксації адаптивних моделей реагування громадського сектору на виклики глобальних криз, що є актуальним для розуміння стійкості системи соціальної допомоги.

У статті Н. Шамрук [38] розкрито специфіку участі громадських організацій у запобіганні та протидії домашньому насильству, визначено тенденції розвитку партнерства між державним і громадським секторами. Авторка акцентує увагу на тому, що ефективність такої взаємодії залежить від міжвідомчої координації, підготовки фахівців і наявності ресурсної підтримки. Це джерело слугує аналітичною базою для оцінки сучасних українських практик.

Праця К. Левченко та О. Швед «Громадські організації України в системі запобігання та протидії домашньому насильству» [11] містить аналіз інституційних механізмів залучення громадського сектору до національної

політики у сфері гендерної безпеки. Авторки розглядають моделі взаємодії державних структур із громадськими об’єднаннями, наводять приклади роботи таких організацій, як «Ла Страда-Україна» та «Елеос-Україна». Це джерело є ключовим для розділу, присвяченого практичним моделям соціальної роботи.

Науковці Сахно С. В, Брагінець В. [26] та Зінсу О. [7] наголошують, що ефективність соціальної роботи у сфері запобігання домашньому насильству визначається не лише якістю послуг, а й суспільними установками щодо гендерної рівності. Подолання насильства неможливе без зміни культурних стереотипів, які виправдовують домінування чоловіка або толерують насильницькі моделі поведінки. Тому соціальна робота має включати просвітницьку діяльність, формування ненасильницьких стратегій спілкування у сім’ї, підтримку рівноправних відносин.

Монографія К. Левченко «Ґендерне тяжіння: виклики та рішення» [12] є вагомим теоретичним джерелом, яке висвітлює проблеми гендерної нерівності, насильства за ознакою статі, та необхідність формування гендерно чутливих соціальних політик. Праця допомагає концептуально обґрунтувати зв’язок між ґендерною дискримінацією та феноменом домашнього насильства, що робить її важливою для теоретичного розділу дослідження.

Вивчення проблеми домашнього насильства у контексті соціальної роботи демонструє, що ефективне втручання неможливе без комплексного та міждисциплінарного підходу. Домашнє насильство є явищем багатовимірним: воно поєднує кримінальні, психологічні, соціальні та культурні аспекти, що робить його одночасно правовою, медичною та соціальною проблемою. Тому інтервенції повинні включати одночасне застосування правових, психологічних, соціальних та освітніх інструментів. Правові механізми забезпечують захист постраждалих, сприяють притягненню кривдників до відповідальності та створюють рамки для безпечного функціонування жінок у суспільстві. Психологічні методи допомагають відновлювати емоційне благополуччя, формувати почуття безпеки, стабілізувати психоемоційний стан і подолати наслідки травми. Соціальні втручання спрямовані на забезпечення життєво

необхідних ресурсів, супровід у процесі працевлаштування, інтеграцію у громаду та формування системи підтримки. Освітні компоненти включають просвітницькі програми, тренінги з гендерної грамотності та профілактичні ініціативи, спрямовані на формування у населення розуміння неприпустимості насильства та розвиток навичок конструктивної взаємодії у родині та суспільстві.

Соціальний працівник у такій системі виконує роль не лише екстреного помічника в кризовій ситуації, а й агента соціальних змін, що здатен впливати на ширші соціальні процеси. Його діяльність охоплює одночасно індивідуальну підтримку жінок, координацію міждисциплінарних команд та роботу з громадськими і державними структурами. Соціальний працівник забезпечує комплексне реагування на потреби клієнтки, поєднуючи кризове втручання, довгострокову реабілітацію та профілактичні ініціативи. Через посередництво між жінкою та соціальними інститутами, організаціями та громадами він сприяє формуванню умов, за яких насильство перестає сприйматися як допустима норма, а права та безпека постраждалих стають пріоритетом.

### 1.2. Соціальні, психологічні та правові аспекти проблеми домашнього насильства щодо жінок

У сучасному українському суспільстві проблема домашнього насильства щодо жінок залишається однією з найгостріших соціальних та гуманітарних викликів, що поєднує в собі складні соціально-структурні, психологічні і правові компоненти. Домашнє насильство — це не лише прояв агресії в межах сімейних або близьких стосунків, а й багатовимірне явище, яке має соціальні детермінанти, породжене психологічними травмами та потребує правового реагування і захисту постраждалих. Вивчення цього явища в контексті жінок особливо важливе, оскільки саме вони значною мірою становлять групу ризику і мають специфічні потреби у сфері захисту та відновлення [2, с. 287].

Соціальний аспект проблеми домашнього насильства щодо жінок охоплює широкий спектр чинників, які проявляються на різних рівнях соціальної системи.

На макрорівні до таких чинників відносяться суспільні норми, культурні традиції, гендерні стереотипи, економічна нерівність та законодавча база. Гендерні стереотипи, які закріплюють уявлення про «традиційну роль» жінки у сім'ї як підпорядкованої чи залежної від чоловіка, часто виправдовують насильство та знижують соціальну відповідальність суспільства за його попередження. Економічна нерівність і фінансова залежність жінки від партнера або членів сім'ї посилюють її вразливість та обмежують можливості для самозахисту, сприяють приховуванню насильства та зменшують ймовірність звернення за допомогою.

На мезо- та мікрорівні значення мають сімейні структури, моделі спілкування та соціальна ізоляція. В умовах замкнутої сімейної системи або обмеженого кола соціальних контактів постраждала жінка часто позбавлена підтримки, можливості отримати інформацію про доступні ресурси чи підтримку суспільства. Домашнє насильство може залишатися непомітним для навколишніх, а кривдник отримує певне виправдання в очах соціуму, оскільки існують уявлення про «своїх у родині» та приватність сімейного життя. Такі соціальні настанови формують середовище, у якому насильство тривалий час залишається несанкціонованим і нормалізованим, а жінки змушені терпіти фізичне чи психологічне насильство [3, с. 32].

Важливим чинником є недостатня готовність суспільних механізмів підтримки та служб допомоги. Багато соціальних служб, центрів кризової допомоги та правоохоронних органів не мають достатніх фінансових, кадрових або структурних ресурсів для комплексного реагування на всі випадки домашнього насильства. Часто відсутня інтеграція між правовим, психологічним та соціальним супроводом постраждалих, що ускладнює процес надання допомоги та реабілітації жінок. У науковій праці Т. Спіріної, О. Карпенко та Ж. Петрочко [31] розкрито, що діяльність фахівців соціальної сфери вимагає одночасного розуміння соціальних, правових і психологічних аспектів проблеми. На їхню думку, жінка, яка зазнала насильства, потребує підтримки в усіх трьох вимірах: юридичному, психологічному та соціальному.

Соціальна обставина є не лише пасивним фоном, а активним чинником, який впливає на виникнення, тривалість і наслідки домашнього насильства. Вона формує соціальні умови, що можуть як сприяти подоланню насильства, так і підтримувати його, визначаючи доступність ресурсів, рівень підтримки жертв та ефективність системи захисту. Усвідомлення цих соціальних механізмів є ключовим для розробки ефективних моделей соціальної роботи та комплексної підтримки жінок, які стали жертвами насильства [18, с. 67].

Н. Шамрук [38] у своїй публікації аналізує вплив соціально-економічних чинників на рівень насильства в сім'ї, вказуючи, що зростання безробіття, воєнні дії та соціальна дезінтеграція призводять до збільшення кількості звернень до кризових центрів.

Психологічні аспекти проблеми домашнього насильства охоплюють як безпосередню психологічну травму, яку переживає жінка-постраждала, так і механізми її пристосування, захисту або протидії. Жінки, які зазнали насильства, стикаються з широким спектром психологічних наслідків, включно зі заниженою самооцінкою, почуттям провини та сорому, порушенням довіри до оточення, депресією, тривожними розладами, посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), а іноді — і з проявами соматизації психічного стану.

Дослідження психологічних та соціальних детермінантів домашнього насильства свідчать про тісний зв'язок між особистісними рисами жінки, сімейними моделями поведінки, соціальним статусом, рівнем освіти та ймовірністю стати жертвою насильства. Повторювані епізоди насильства, контроль і маніпуляції з боку кривдника, соціальна та емоційна ізоляція створюють кумулятивну психологічну травму, що формує замкнений цикл залежності та страху, у якому постраждала може залишатися роками. Цей психологічний тягар ускладнює звернення за допомогою, відновлення соціальних контактів і здатність самостійно ухвалювати рішення [24, с. 268].

Особливе значення має врахування психологічних ресурсів постраждалої: здатності до самозахисту, навичок подолання стресу, рівня внутрішньої мотивації та соціальної підтримки. Соціальна робота з жінками, які стали

жертвами насильства, потребує комплексного підходу, який включає не лише кризову інтервенцію та надання безпосередньої допомоги у небезпечних ситуаціях, а й довготривалу психосоціальну підтримку. Це передбачає проведення індивідуальних та групових консультацій, психологічне консультування, формування стратегій подолання травми, відновлення соціальних зв'язків і посилення здатності клієнтки до самостійного та безпечного функціонування у суспільстві [27, с. 35].

Крім того, психологічний компонент соціальної роботи включає профілактику повторного насильства, підвищення обізнаності жінок про їхні права та доступні ресурси, а також навчання методам самозахисту і вирішення конфліктів без насильства. Ефективність психологічної підтримки значною мірою залежить від інтеграції з іншими формами допомоги — правовим супроводом, соціальною підтримкою та кризовим втручанням, що створює цілісний механізм реабілітації та соціальної інтеграції постраждалих жінок.

Психологічні аспекти домашнього насильства є ключовим елементом соціальної роботи, оскільки вони визначають глибину травми, характер потреби в підтримці та шляхи ефективної допомоги, що враховує індивідуальні, сімейні та соціальні умови постраждалої.

Правовий аспект проблеми домашнього насильства щодо жінок охоплює нормативно-правові механізми, процедури реагування, систему правового захисту, а також кримінально-правову відповідальність кривдників. В Україні створено низку нормативно-правових актів, які формують правову базу протидії домашньому насильству. Одним із ключових документів є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII [23], який визначає організаційно-правові засади, напрями державної політики та права постраждалих осіб.

В 2022 році Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція) [6], що зобов'язує уніфікувати українське законодавство із міжнародними стандартами. У правовому полі з'явились нові

статті Кримінального кодексу, зокрема ст. 126-1 «Домашнє насильство», а також інструменти обмежувального характеру щодо кривдника [15, с. 119].

Проте, попри наявність правової бази, її ефективність обмежена через низку проблем: недостатність правозастосування, низьку поінформованість жінок про свої права, стигму звернення та слабку координацію між правоохоронними, соціальними та психологічними службами. Наприклад, у доповіді ГО «Право на захист» зазначено, що для покращення реагування системи кримінального правосуддя потрібні зміни у підходах до навчання фахівців, у процедурах, кадровому забезпеченні та інфраструктурі. Таким чином, правова база є необхідною, але недостатньою умовою; вона повинна діяти у синергії з соціальними та психологічними механізмами підтримки [22].

Наведені статистичні дані підтверджують масштаб проблеми та необхідність комплексного підходу:

**Табл. 1.1**

**Статистика звернень щодо домашнього насилля** [ [5], [13] [19] [22]]

| Рік | Загальна кількість звернень | Відсоток звернень від жінок | Кількість кримінальних правопорушень |
|---|---|---|---|
| **2020** | 208 748 | ~87% | 2 213 |
| **2021** | 325 599 | ~80% | 2 432 |
| **2022** | 244 381 | Н/Д | 1 498 |
| **2023** | 291 428 | ~76,5% | 2 705 |
| **2024** | 195 174 | ~75,3% | 2 777 |
| **2025** | 53 606 (за 5 міс.) | Н/Д | Н/Д |
| **Усього** | 1 318 936 | ~80% | 11 625 |

**Н/Д** — дані не доступні або не оприлюднені на момент складання таблиці.

У 2020 році зареєстровано понад 209 тисяч звернень щодо випадків домашнього насильства, серед яких близько 87 % становили жінки. Це підтверджує, що саме жінки залишаються найбільш вразливою категорією у контексті гендерно обумовленого насильства. Значна кількість звернень від чоловіків і дітей свідчить про комплексний сімейний характер проблеми, однак соціальні та правові програми повинні орієнтуватися передусім на підтримку

жінок, які частіше зазнають фізичного, психологічного або економічного тиску [13].

Дані Національної поліції України за 2023 рік засвідчують 291 428 випадків звернень, що може бути наслідком як реального зростання насильства, так і більшої відкритості суспільства до цієї теми, підвищення довіри до державних інституцій та громадських організацій. Понад 76 % звернень надходить від жінок, що підтверджує стійку гендерну асиметрію і необхідність орієнтації соціальних програм на підтримку постраждалих жінок і дівчат.

У 2024 році було зареєстровано понад 195 174 випадків домашнього насильства, що свідчить про стабільно високі показники. З огляду на воєнний стан, соціально-економічну нестабільність, психологічні травми та внутрішнє переміщення населення, зростання рівня домашнього насильства є закономірним явищем. У цих умовах роль соціальних служб, кризових центрів, шелтерів і мобільних бригад допомоги жінкам значно зростає [22].

За оцінками Фонду народонаселення ООН (UN FPA), приблизно 2,4 мільйона осіб в Україні — переважно жінки та дівчата — переживають або ризикують зіткнутися з гендерно-обумовленим насильством. Це свідчить про системну соціальну кризу та підкреслює необхідність комплексних міжвідомчих рішень, включно з превентивними програмами, раннім виявленням насильства і реабілітацією постраждалих.

Особливо тривожним є показник щорічної смертності жінок від домашнього насильства, який, за даними УНІАН, сягає приблизно 600 осіб на рік, тобто в середньому кожні півтора дня в Україні гине одна жінка внаслідок насильства у сім’ї. Ця статистика перетворює проблему домашнього насильства з соціальної чи моральної у проблему національної безпеки та громадського здоров’я, що обґрунтовує нагальну потребу в ефективній інтеграції правових, соціальних та психологічних механізмів захисту жінок [13].

Динаміки показників свідчить, що проблема насильства не зменшується, а радше змінює форми та масштаби під впливом соціальних і воєнних факторів. Підвищення рівня звернень може бути індикатором як більшої кількості

випадків, так і підвищеної поінформованості громадян про свої права та наявність системи підтримки. Проте статистика демонструє незмінний факт — домашнє насильство залишається глибоко вкоріненою соціальною проблемою, і головним завданням соціальної політики є не лише реагування на вже скоєні акти насильства, а й створення дієвих механізмів профілактики, реабілітації та соціальної інтеграції постраждалих жінок [7, с. 82].

Взаємодія соціальних, психологічних і правових аспектів створює множинну площину, на якій можна розглядати проблему домашнього насильства щодо жінок. Соціальні чинники формують умови, за яких насильство виникає й тривалий час перебуває поза увагою; психологічні чинники — впливають на внутрішній стан жінки та її можливість звернутись за допомогою або вийти з ситуації насильства; правові механізми — забезпечують зовнішній захист і можливість реагування. Ефективна соціальна робота у сфері домашнього насильства повинна враховувати всі ці три рівні — створювати службу підтримки, яка охоплює соціальну інтеграцію, психологічне зміцнення та правовий супровід. Практично це означає, що соціальний працівник разом із психологом та юристом має працювати у міждисциплінарній команді, забезпечуючи жінці безпечне середовище, доступ до ресурсів, розв’язання правових питань і підтримку відновлення власного життєвого ресурсу.

Оскільки дослідження свідчать про те, що домашнє насильство переважно має циклічний характер, то саме на етапах профілактики і раннього втручання соціальні служби мають діяти активніше. Соціальні фактори, такі як економічна залежність, сімейна ізоляція, низький соціальний статус, поколінні моделі поведінки з насильством, створюють ризиковане середовище. Психологічна травма, недостатня самооцінка, страх соціального відторгнення — це бар’єри, що утруднюють жінці звернення. Правова нерішучість, стигма, неготовність системи реагувати — це фактори, що подовжують перебування у ситуації насильства. Усвідомлення цього триєдиного виміру дозволяє розробляти комплексні моделі допомоги [34, с. 150].

У контексті подальших досліджень важливо звернути увагу на інтеграцію новітніх технологій (наприклад, онлайн-консультування, мобільні додатки, гарячі лінії) та адаптацію служб підтримки до викликів сучасності — таких як воєнний стан, внутрішня переміннність, зміни у соціальній структурі. Актуальним є також питання підготовки фахівців: соціальних працівників, психологів, юристів — з акцентом на міждисциплінарність, емоційну стійкість та компетенцію в роботі з постраждалими жінками.

Отже, домашнє насильство щодо жінок — це багатофакторне явище, яке потребує не тільки реагування, але й системного підходу: від зміни соціальних установок, через психологічну підтримку, до гарантованого правового захисту. Соціальна робота має стати тією ланкою, яка об’єднує ці рівні, сприяє виходу жінки з ситуації насильства і її поверненню до безпечного та гідного життя.

### 1.3. Форми, методи і моделі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства

Проблема насильства щодо жінок належить до найгостріших соціальних викликів сучасності, оскільки порушує базові права людини, підриває психологічне здоров’я та соціальну стабільність, а також формує коло міжпоколінного насильства. У контексті соціальної роботи це питання набуває особливої значущості, адже фахівці цієї сфери виступають ключовими агентами у процесі виявлення, підтримки, реабілітації та соціальної інтеграції постраждалих жінок. Соціальна робота з жінками, які зазнали насильства, ґрунтується на системному поєднанні різних форм, методів і моделей, що враховують соціальні, психологічні, правові та культурні аспекти проблеми. Ефективність допомоги залежить від того, наскільки комплексно, послідовно та чутливо до потреб клієнтки вибудувана система втручання.

У праці Левченко К. Б. та Швед О. В. [11] окреслено роль громадських організацій як ключових суб’єктів у системі запобігання та протидії домашньому насильству. Авторки вказують, що саме неурядовий сектор став лабораторією

інноваційних методів соціальної підтримки — зокрема, моделей «мобільних бригад», кризових кімнат, шелтерів і телефонів довіри.

Форми соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства, визначаються як організаційні способи надання підтримки, що відображають рівень втручання — індивідуальний, груповий або громадський. Вибір форми роботи залежить від характеру проблеми, ступеня травматизації постраждалої, доступності ресурсів та особливостей соціального середовища [18, с. 70].

На індивідуальному рівні найбільш поширеними є консультативна, кризова та реабілітаційна робота. Консультативна форма передбачає створення безпечного простору для висловлення переживань, аналізу ситуації та пошуку шляхів виходу з неї. Соціальний працівник у цьому випадку виступає не лише як порадник, а й як посередник між клієнткою та службами допомоги — поліцією, центрами соціальних служб, медичними установами, притулками та громадськими організаціями. Важливо, що консультативна робота дозволяє постраждалій відновити відчуття контролю над власним життям та об’єктивно оцінити ризики, а також планувати подальші кроки безпеки та реабілітації.

Кризова робота орієнтована на короткочасне, але інтенсивне втручання у момент безпосередньої небезпеки. Її головне завдання — забезпечити жінці фізичну та психологічну безпеку, надати інформаційну підтримку щодо доступних ресурсів, допомогти швидко ухвалити необхідні рішення та організувати тимчасовий прихисток у притулках чи кризових центрах. Крім цього, кризова інтервенція включає координацію з правоохоронними органами та медичними установами, а також моніторинг безпеки клієнтки у короткостроковій перспективі [24, с. 266].

Реабілітаційна форма соціальної роботи має триваліший характер і спрямована на подолання наслідків насильства, включно з психологічними травмами, втратою соціальних зв’язків, економічною залежністю або житловими проблемами. Вона передбачає систематичну психосоціальну підтримку, розвиток навичок самозахисту, консультування з правових питань та допомогу у соціальній та економічній інтеграції. Реабілітаційна робота може включати як

індивідуальні консультації, так і групові програми, що сприяють соціалізації, подоланню відчуття ізоляції та формуванню опорної спільноти для жінок, які пережили насильство [25].

На груповому рівні важливе місце посідає групова терапія, групи самодопомоги та взаємопідтримки. Ці форми дозволяють жінкам, які пережили подібний досвід, відчути спільність, зняти почуття ізольованості та сорому, побачити власну ситуацію у ширшому соціальному контексті. Практика показує, що групова робота підвищує ефективність психологічного відновлення, сприяє розвитку навичок асертивної поведінки, підвищенню самооцінки та соціальної впевненості. Особливо ефективними є тренінги особистісного зростання, заняття з розвитку навичок самозахисту, економічної самостійності, лідерства чи комунікації [23, с. 85]. Такі програми реалізуються, зокрема, громадськими організаціями, які поєднують психологічну підтримку з освітньою і правовою допомогою.

Соціальна робота на рівні громадських організацій з постраждалими жінками передбачає ширший спектр дій: соціальну адвокацію, інформаційні кампанії, профілактичні заходи, розбудову мереж підтримки у громадах. Однією з важливих форм є створення кризових центрів та притулків, де жінки можуть отримати тимчасове житло, медичну, юридичну і психологічну допомогу. Наприклад, в Україні активно функціонують кризові центри у Києві, Львові, Харкові, Черкасах, Одесі, створені на основі партнерства державних структур і громадських організацій. Соціальні працівники, що працюють у таких закладах, координують міжвідомчу взаємодію, ведуть облік випадків насильства, організовують супровід постраждалих під час судових процесів і допомагають у працевлаштуванні. Громадські форми роботи також охоплюють правопросвітницькі кампанії, інформаційні тренінги для громади, спрямовані на зниження толерантності до насильства та формування культури ненасильницьких стосунків [30, с. 141].

Методи соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства, мають комплексний характер і залежать від етапу втручання — від кризового

реагування до довготривалої підтримки. Вибір конкретного методу визначається характером потреб постраждалої, рівнем її травматизації, наявними соціальними ресурсами та особливостями соціального середовища.

Одним із ключових методів є соціальне консультування, яке поєднує інформаційну, підтримувальну та мотиваційну функції. Соціальне консультування допомагає жінці усвідомити, що насильство не є нормальною чи допустимою формою поведінки, визначити власні права, оцінити наявні ресурси та знайти шляхи вирішення складної ситуації. Воно також включає інформування про чинні державні та громадські програми підтримки, допомогу у підготовці заяв до правоохоронних органів і консультування щодо юридичних процедур, що забезпечують захист.

Метод соціального супроводу застосовується у випадках, коли клієнтка потребує тривалої підтримки для стабілізації життєвої ситуації. Соціальний супровід охоплює широкий спектр дій: допомогу у пошуку житла, оформленні соціальних та матеріальних виплат, працевлаштуванні, влаштуванні дітей до дитячих садків та шкіл, налагодженні відносин із родиною та оточенням. Цей метод передбачає систематичну комунікацію між соціальним працівником та постраждалою, моніторинг безпеки та координацію з іншими службами підтримки — психологічними, медичними та юридичними [32, с. 169].

Психосоціальні методи займають важливе місце у комплексі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства. До них належать індивідуальні консультації, кризова інтервенція, арттерапія, когнітивно-поведінкова терапія, групи підтримки та психоосвітні тренінги. Ці методи спрямовані на відновлення емоційного стану жінки, подолання страхів, тривоги, почуття провини та сорому, навчання технік саморегуляції, формування адаптивних стратегій поведінки та соціальної інтеграції. Важливо, що психосоціальна підтримка має не лише короткостроковий ефект, а й сприяє довгостроковому відновленню здатності жінки до самостійного функціонування та підвищенню її ресурсів для самозахисту [34, с. 151].

Крім того, методи соціальної роботи можуть включати профілактичні та освітні заходи, які спрямовані на підвищення обізнаності жінок щодо правових механізмів захисту, запобігання насильства, формування навичок розпізнавання ризиків та пошуку безпечних способів виходу зі складних ситуацій. Такий підхід забезпечує комплексну підтримку, поєднуючи кризове втручання, тривалу психосоціальну реабілітацію та соціальний супровід, що підвищує ефективність соціальної роботи і дозволяє зменшити ризик повторного насильства.

Важливим напрямом соціальної роботи є застосування методу кейс-менеджменту, або індивідуального планування допомоги, який передбачає розробку персоналізованої програми підтримки для кожної клієнтки. Цей метод дозволяє соціальному працівникові виступати координатором між різними службами — психологами, юристами, медиками, поліцією, центрами зайнятості, дитячими службами та громадськими організаціями. Завдяки такому підходу можна уникнути дублювання зусиль, забезпечити безперервність допомоги та системний контроль за виконанням заходів підтримки. Кейс-менеджмент також включає моніторинг стану клієнтки, оцінку ризиків та коригування програми за потреби, що особливо важливо для жінок, які перебувають у кризових або складних життєвих обставинах [3, с. 95].

Метод кризового втручання, у свою чергу, застосовується в екстрених ситуаціях, коли існує безпосередня загроза життю або здоров’ю жінки. У таких випадках соціальний працівник діє оперативно: забезпечує безпечне місце перебування, організовує евакуацію дітей, надає психологічну підтримку, встановлює зв’язок із поліцією та медичними службами. Важливою складовою кризового втручання є швидке оцінювання ризику та прийняття рішень, що дозволяє мінімізувати можливі негативні наслідки для постраждалої та її сім’ї [36, с. 95].

Серед ефективних методів також широко застосовуються просвітницько-профілактичні технології, спрямовані на запобігання повторним випадкам насильства. Вони формують у жінки впевненість у власних силах, підвищують обізнаність щодо прав та навичок самозахисту. Такі програми часто включають

тренінгову роботу, рольові ігри, симуляції кризових ситуацій, моделювання поведінки у конфліктних обставинах. Вони допомагають клієнткам навчитися прогнозувати небезпечні ситуації, оцінювати ризики та вибудовувати безпечні стратегії взаємодії з кривдником або оточенням [4, с. 58].

Крім того, соціальні служби практикують сімейне медіаційне посередництво, якщо насильство не має системного чи загрозливого характеру. Мета цього методу — відновлення конструктивної комунікації між членами родини, формування навичок вирішення конфліктів та зменшення напруги в сімейному середовищі. Використання медіації дозволяє зберегти сімейні зв'язки, водночас не порушуючи безпеку жінки та дітей.

Комплексний підхід із застосуванням кейс-менеджменту, кризового втручання, просвітницько-профілактичних технологій та медіаційних методик створює умови для системної та ефективної підтримки жінок, які стали жертвами насильства, підвищує їхню здатність до самозахисту, відновлює соціальні зв'язки та сприяє довготривалій адаптації у суспільстві[15, с. 122].

Моделі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства, є узагальненими теоретичними конструкціями, що визначають логіку, цілі, зміст і етапи допомоги. У сучасній практиці найбільш поширеними є три основні моделі: кризово-інтервенційна, реабілітаційна та інтеграційна. Кризово-інтервенційна модель передбачає надання невідкладної допомоги жінці у стані небезпеки. Її завдання полягає у забезпеченні безпеки, фізичного захисту, наданні першої психологічної підтримки та інформуванні про подальші кроки. Ця модель реалізується, зокрема, у діяльності гарячих ліній, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, кризових кімнат і притулків. Соціальний працівник у межах цієї моделі виступає як кризовий менеджер, координатор між службами і психологічний підтримувач клієнтки.

Реабілітаційна модель орієнтована на довготривале відновлення жінки після пережитого насильства. Її змістом є системна психологічна терапія, відновлення самооцінки, формування нових соціальних зв'язків і забезпечення соціально-економічної самостійності. Застосовуються методи арттерапії,

психодрами, групової терапії, тренінги розвитку життєстійкості, а також юридичне консультування для розв'язання питань опіки над дітьми, розірвання шлюбу, розподілу майна. Реабілітаційна модель розглядає жінку не лише як жертву, а як активного учасника власного відновлення, здатного до самозахисту і самореалізації [17, с. 12].

Інтеграційна модель передбачає поєднання різних напрямів — соціального, психологічного, правового, освітнього — і спрямована на включення постраждалої жінки у нормальне суспільне життя. Вона охоплює програми професійної підготовки, соціального підприємництва, підтримки у працевлаштуванні, участі у громадських ініціативах. Соціальна інтеграція жінок після насильства є не лише особистим відновленням, а й соціальною цінністю — свідченням здатності суспільства до солідарності та гуманності.

У сучасній практиці соціальної роботи дедалі частіше застосовуються інноваційні моделі — наприклад, модель «єдиного вікна», що передбачає надання всіх видів допомоги (соціальної, юридичної, психологічної, медичної) в одному місці; або мультидисциплінарна модель, у якій фахівці різних галузей спільно працюють над комплексним випадком. Такий підхід мінімізує стрес клієнтки, економить час і сприяє підвищенню якості допомоги. В Україні ці моделі активно впроваджуються у діяльності центрів соціальних служб та притулків, що працюють за підтримки UNFPA, UN Women, USAID [21, с. 155].

Значну роль відіграє також цифровізація соціальної роботи — створення онлайн-сервісів, гарячих ліній, мобільних додатків, які забезпечують анонімне звернення по допомогу, особливо у випадках, коли жінка фізично не може залишити місце проживання. Це особливо актуально під час воєнного стану, коли кількість випадків насильства зростає, а доступ до традиційних каналів допомоги обмежений.

Загалом форми, методи і моделі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства, мають спільну мету — створення системи підтримки, яка гарантує безпеку, захист прав і відновлення гідності кожної жінки. Ключовим принципом сучасної соціальної роботи є орієнтація на клієнтку, визнання її автономії,

індивідуальності та права самостійно визначати власне життя. Ефективність допомоги залежить від здатності соціального працівника не лише реагувати на кризу, а й супроводжувати жінку на всіх етапах її відновлення, підтримуючи її психологічно, соціально та юридично [36, с. 135].

Таким чином, соціальна робота з жінками, які зазнали насильства, — це комплексна діяльність, що поєднує різноманітні форми (індивідуальні, групові, громадські), методи (консультування, супровід, кризове втручання, арттерапія, медіація) та моделі (кризово-інтервенційна, реабілітаційна, інтеграційна). Вона має ґрунтуватися на принципах гуманізму, гендерної рівності, міжвідомчої взаємодії та довіри. Успішна соціальна робота з постраждалими жінками не лише допомагає окремій людині, а й сприяє формуванню суспільства, у якому насильству немає місця як нормі поведінки, а права людини визнаються найвищою цінністю.

Отже, проведений теоретичний аналіз проблеми домашнього насильства щодо жінок дозволяє зробити висновок, що це явище має комплексний характер і поєднує соціальні, психологічні та правові аспекти. Домашнє насильство негативно впливає не лише на фізичний і психоемоційний стан жінки, а й на її соціальне функціонування, рівень безпеки, самооцінку та здатність до повноцінної інтеграції у суспільство. Дослідження науковців та статистичні дані підтверджують актуальність цієї проблеми для сучасного українського суспільства, особливо в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та зростання соціальної напруги.

Встановлено, що ефективна допомога жінкам, які постраждали від насильства, можлива лише за умови комплексного та міждисциплінарного підходу, який об’єднує соціальну, психологічну, правову та медичну підтримку. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальна робота, оскільки саме соціальний працівник забезпечує координацію допомоги, соціальний супровід, кризове втручання та підтримку жінки на етапах її реабілітації та соціальної інтеграції.

У ході дослідження було проаналізовано основні форми, методи та моделі соціальної роботи з жінками, які зазнали насильства. З'ясовано, що найбільш ефективними є кризово-інтервенційна, реабілітаційна та інтеграційна моделі, які дозволяють забезпечити як невідкладний захист постраждалих, так і їх довготривале відновлення. Особливого значення набувають методи соціального консультування, кейс-менеджменту, кризового втручання, психосоціальної підтримки, групової роботи та соціального супроводу.

Також встановлено, що важливим суб'єктом у системі підтримки жінок, які постраждали від домашнього насильства, є громадські та благодійні організації, діяльність яких сприяє розширенню доступу до соціальних послуг, розвитку кризових центрів, шелтерів, мобільних бригад та інноваційних форм допомоги. Водночас актуальним залишається питання вдосконалення міжвідомчої взаємодії, підготовки фахівців соціальної сфери та розвитку профілактичних програм, спрямованих на формування культури ненасильницьких взаємин і гендерної рівності.

Таким чином, соціальна робота з жінками, які зазнали домашнього насильства, є важливим напрямом професійної діяльності, що потребує комплексного підходу, міждисциплінарної взаємодії та впровадження сучасних моделей підтримки, орієнтованих на захист прав, безпеку та відновлення життєвого потенціалу постраждалих жінок.

Табл. 2.1

Порівняння сучасних моделей та практик соціальної роботи з жінками, які стали жертвами домашнього насильства, в роботі громадських організацій «Елеос-Україна», «Ла Страда-Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», «Фонд «Маша»» та «Український жіночий фонд»:

| **Організація** | **Основні напрями діяльності** | **Методи та інструменти соціальної роботи** | **Приклади програм / ініціатив** | **Статистика / показники** |
|---|---|---|---|---|
| **Елеос-Україна** [6] | Захист прав жінок, підтримка постраждалих, | Кризова інтервенція, індивідуальне консультуван | Шелтер св. Ольги; проєкти підтримки | 2022–2024: понад 2 000 жінок отримали підтримку; |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | створення шелтерів | ня, психосоціальна підтримка, кейс-менеджмент | жінок під час війни | щорічно 400–600 консультацій; 3 мобільні бригади допомоги |
| **Ла Страда-Україна** [10] | Протидія домашньому насильству, торгівлі людьми, гендерній дискримінації | Гарячі лінії, психологічна та правова підтримка, тренінги, просвітницькі кампанії, кейс-менеджмент | Національні гарячі лінії (0 800 500 335, 116 123); тренінги для поліцейських, суддів, соціальних працівників; інформаційні кампанії | 2021–2024: понад 160 000 звернень на гарячі лінії; 75–83% звернень — від жінок; 3000 інформаційних карток; онлайн-дискусії для фахівців |
| **Міжнародна Школа Рівних Можливостей** [16] | Освітні програми для дівчат і жінок, профілактика насильства, розвиток лідерських якостей | Тренінги, семінари, навчальні курси, менторські програми | Програми розвитку лідерства, тренінги з протидії насильству | 2021–2024: понад 1 500 учасниць програм; 120 тренінгів та семінарів; охоплення 10 областей України |
| **Фонд «Маша»** [35] | Психологічна реабілітація, підтримка ментального здоров’я, соціальна адаптація | Індивідуальні та групові психологічні консультації, арт-терапія, табори відновлення | Центр відновлення ментального здоров’я «Незламна», табори «Незламна мама» | 2022–2024: понад 800 учасниць; щорічно 50–60 арт-терапевтичних сесій; 5–7 групових таборів на рік |
| **Український жіночий фонд** [33] | Підтримка гендерної рівності, адвокація, гранти для жінок та жіночих організацій | Гранти, навчальні програми, адвокаційні кампанії, менторство | Підтримка феміністичних ініціатив; кампанії за ратифікацію Стамбульської конвенції | 2021–2024: понад 150 грантів для жіночих організацій; навчальні програми для 2 000 учасниць; участь у 10 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | адвокаційних кампаніях |

# РОЗДІЛ 2.
# ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ НАСИЛЬСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

## 2.1. Методологічні засади та інструментарій дослідження

У сучасних умовах соціально-економічних та політичних трансформацій українського суспільства особливої актуальності набуває вивчення діяльності громадських організацій, спрямованої на протидію насильству щодо жінок. Війна, економічна нестабільність, зростання соціальної вразливості населення призводять до зростання кількості випадків гендерно зумовленого насильства. Саме громадський сектор — через мережу центрів, консультаційних служб і кризових притулків — виконує ключову роль у формуванні практик допомоги постраждалим жінкам, заповнюючи прогалини, що залишаються в системі державної соціальної політики. Методологічне осмислення цієї діяльності дозволяє визначити ефективні підходи, інструменти та моделі соціальної підтримки, які можуть бути інтегровані у ширший соціальний контекст [34, с. 152].

Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні системного, діяльнісного, міждисциплінарного та гендерночутливого підходів. Системний підхід дозволяє розглядати громадські організації як соціальні інституції, що функціонують у взаємозв’язку з іншими елементами системи соціального захисту. Діяльнісний підхід акцентує на практичних аспектах їхньої роботи, зокрема формах, методах і результатах соціального втручання.

Міждисциплінарність дослідження полягає у поєднанні соціологічних, психологічних, правових і педагогічних інструментів аналізу. Гендерний підхід забезпечує розуміння насильства над жінками не лише як окремих соціальних випадків, а як прояву структурної нерівності та дискримінації за ознакою статі.

Метою дослідження є виявлення специфіки методологічних підходів та інструментарію, які застосовують українські громадські організації для надання допомоги жінкам, постраждалим від домашнього насильства. Основними завданнями є: визначення концептуальних засад соціальної роботи в контексті протидії насильству; аналіз моделей допомоги, впроваджених у діяльності окремих громадських організацій; виявлення ефективних методів, що забезпечують сталий соціальний ефект; узагальнення кращих практик, які можуть бути використані для формування єдиної системи підтримки постраждалих жінок.

Варто зазначити, що застосування комплексного методологічного підходу дозволяє забезпечити багатовимірний аналіз проблеми домашнього насильства щодо жінок. Використання якісних методів, таких як глибинні інтерв'ю та експертні опитування, дає змогу виявити суб'єктивний досвід жінок-постраждалих, оцінити ефективність наявних програм підтримки та зрозуміти психологічні, соціальні й правові бар'єри у доступі до допомоги. Контент-аналіз інформаційних матеріалів і звітів громадських організацій дозволяє систематизувати наявну практику та визначити найкращі моделі соціальної роботи, що використовуються в Україні та міжнародному досвіді.

Кількісні методи (аналіз статистики звернень, кількості учасниць програм, даних мобільних бригад і гарячих ліній) дають можливість оцінити масштаби проблеми, простежити динаміку звернень за останні роки, порівняти ефективність різних підходів та обґрунтувати пріоритети соціальної політики.

В емпіричній частині даного дослідження використовувався контент-аналіз документів громадських організацій та фондів таких як: «Елеос-Україна», «»Ла Страда-Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», Фонд «Маша», Український жіночий фонд.

Крім того, використання методів порівняльного аналізу моделей соціальної роботи дозволив визначити переваги та недоліки практик різних громадських організацій, адаптувати ефективні підходи до українського контексту та запропонувати рекомендації щодо оптимізації системи соціальної підтримки.

Дослідження діяльності організації «Елеос-Україна» [6] базується на аналізі її соціально-проєктної діяльності, спрямованої на створення притулків, кризових кімнат і центрів реабілітації для жінок. Методологічно діяльність організації спирається на поєднання соціально-педагогічного та духовно-ціннісного підходів. Особливу увагу приділено розвитку мережі взаємодії між парафіяльними спільнотами, місцевими органами влади та соціальними службами, що забезпечує цілісність надання допомоги. Основним інструментом у роботі є створення безпечного середовища, орієнтованого на відновлення психологічного стану жінки, підвищення її самоповаги й соціальної автономії.

Організація «Ла Страда-Україна» [10] виступає першопрохідцем у сфері гендерночутливої соціальної роботи. Її методологія ґрунтується на правах людини, превентивній просвіті та адвокації системних змін у державній політиці. Дослідження діяльності цієї організації показує, що основними інструментами є інформаційно-просвітницькі кампанії, консультативна допомога через гарячі лінії, підготовка фахівців соціальної сфери, освітні тренінги. Науково-методичне забезпечення роботи організації включає розробку навчальних програм, методичних посібників і рекомендацій щодо міжвідомчої взаємодії у випадках насильства. Важливим аспектом методології є комплексна оцінка потреб жінок, які постраждали, що враховує не лише їхній психологічний стан, а й соціально-економічні умови, правові потреби, наявність підтримки з боку громади.

Діяльність «Міжнародної Школи Рівних Можливостей» [16] характеризується інноваційним підходом до розуміння проблеми насильства — через освіту, культурні практики та розвиток лідерства серед жінок. Її методологія поєднує аксіологічний, гуманістичний і феміністичний підходи. Основними інструментами є тренінгові програми з формування гендерної

чутливості, психолого-педагогічні семінари для молоді, публічні освітні кампанії. Діяльність Школи спрямована не лише на підтримку постраждалих, а й на попередження насильства шляхом зміни соціальних уявлень про гендерні ролі. Це дає підстави розглядати її як центр формування суспільних цінностей, орієнтованих на рівність, толерантність і ненасильницьку комунікацію.

Фонд «Маша» [35] використовує практико-орієнтовану методологію кризового втручання, спрямовану на надання негайної допомоги жінкам, які зазнали насильства. Основний інструмент роботи — це модель індивідуальної підтримки, що включає психологічне консультування, юридичний супровід, матеріальну допомогу й соціальний патронаж. У межах діяльності Фонду запроваджено програми ресоціалізації, спрямовані на повернення жінок до активного соціального життя, професійної реалізації та відновлення життєвих навичок. Методологічно така діяльність базується на принципах індивідуалізації, конфіденційності, недискримінації та партнерства між клієнткою й соціальним працівником.

Український Жіночий Фонд [33] реалізує метатеоретичну модель підтримки, зосереджену на розвитку інституційної спроможності жіночих організацій. Його діяльність ґрунтується на грантовій підтримці місцевих ініціатив, спрямованих на протидію насильству, розвиток кризових центрів, підвищення рівня обізнаності громад. Методологічно ця організація діє у площині соціального інжинірингу, поєднуючи елементи стратегічного планування, моніторингу й оцінки результативності соціальних програм. Основний інструмент — це розробка моделей міжсекторальної взаємодії, що забезпечує синергію між державними структурами, громадами та громадськими ініціативами.

Отже, методологічні засади дослідження соціальної роботи громадських організацій із жінками, які стали жертвами насильства, базуються на цілісному підході, що інтегрує наукову рефлексію, практичний досвід і гуманістичні цінності. Інструментарій включає широкий спектр методів — від аналітичних до емпіричних, що забезпечує глибину й об’єктивність висновків. Діяльність таких

організацій, як «Елеос-Україна», «Ла Страда-Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», «Фонд «Маша»» та «Український Жіночий Фонд», демонструє ефективність громадського сектору у формуванні інноваційних моделей соціальної підтримки жінок, постраждалих від насильства. Їхній досвід є не лише практично цінним, але й методологічно значущим для розвитку соціальної роботи в Україні.

### 2.2. Аналіз сучасних моделей і практик соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства в роботі громадських організацій

У сучасному українському суспільстві, яке перебуває у стані значних трансформацій через війну, внутрішнє переміщення населення, економічні й соціальні потрясіння, проблема домашнього та гендерно зумовленого насильства щодо жінок набуває ще більшої гостроти. У цьому контексті громадські організації відіграють ключову роль у розробці та впровадженні моделей і практик соціальної роботи, здатних адаптуватися до динаміки суспільних викликів та забезпечувати системну підтримку жінкам-постраждалим. У межах даного розділу здійснено аналіз того, як п’ять громадських організацій — «Елеос-Україна», «Ла Страда-Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», «Фонд «Маша» та «Український Жіночий Фонд» — формують і реалізують свої підходи, моделі й практики соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства, з окремим порівнянням їхніх особливостей

«Елеос-Україна» [6] застосовує індивідуалізований підхід до кожної жінки, поєднуючи соціальне консультування, кейс-менеджмент та психосоціальну реабілітацію. Кейс-менеджер розробляє персональний план допомоги, який включає не лише кризове втручання, а й послідовну роботу над відновленням життєвих навичок та соціальних зв’язків постраждалої. Наприклад, у разі потреби жінку супроводжують до медичних установ, організовують юридичну підтримку, допомагають у влаштуванні дітей до навчальних закладів, забезпечують психологічні сесії для подолання травми.

Особливу увагу організація приділяє профілактичним і просвітницьким заходам, спрямованим на запобігання повторним випадкам насильства. Це включає тренінги з правових знань, розвиток навичок самозахисту, економічної самостійності та управління стресом. Крім того, «Елеос-Україна» активно співпрацює з державними структурами та іншими громадськими організаціями, що дозволяє забезпечити системність і безперервність допомоги та уникнути дублювання ресурсів.

За даними організації, понад 300 жінок, які постраждали від воєнних злочинів та домашнього насильства, пройшли програму комплексної реабілітації, що включає як короткострокові кризові втручання, так і тривалу соціальну, психологічну та економічну підтримку. Така модель є прикладом синергетичного підходу, коли одночасно враховуються соціальні, психологічні та економічні потреби постраждалої, а робота соціальних працівників інтегрується з роботою юристів, психологів та державних служб [6].

Таким чином, практика «Елеос-Україна» демонструє ефективність мультисекторної, комплексної моделі соціальної роботи, що поєднує кризове втручання, довготривалу реабілітацію та розвиток автономії постраждалих жінок, і може слугувати зразком для інших громадських організацій, які працюють із жертвами домашнього насильства.

Організація «Ла Страда-Україна» має багаторічний досвід роботи у сфері протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Її діяльність охоплює інформаційно-просвітницькі кампанії, проведення навчальних заходів для фахівців соціальної сфери та роботу “гарячої лінії”, що надає термінову психологічну, соціальну та правову допомогу постраждалим. Важливим підходом організації є визнання домашнього насильства не приватною сімейною справою, а кримінальним злочином і порушенням прав людини, що підкреслює необхідність системного реагування на цю проблему.

Модель соціальної роботи «Ла Страда-Україна» [10] ґрунтується на превентивно-адвокаційній орієнтації, яка передбачає комплекс заходів із підвищення обізнаності населення, зміни суспільних стереотипів щодо

насильства та підготовки кадрів для ефективного реагування. Практична підтримка жінок здійснюється через телефонне та онлайн-консультування, перенаправлення до спеціалізованих служб допомоги, супровід у правовому полі та координацію взаємодії з соціальними, медичними та правоохоронними структурами.

Особливістю підходу організації є поєднання кризового реагування та довготривалої підтримки, що дозволяє не лише забезпечити безпеку жінки у критичний момент, а й сприяти її соціальній, психологічній та економічній реінтеграції. Наприклад, фахівці організації застосовують метод кейс-менеджменту, що дозволяє розробити індивідуальний план допомоги для кожної клієнтки та координувати дії різних служб — психологів, юристів, медичних закладів, поліції та центрів соціальної підтримки.

Крім того, «Ла Страда-Україна» [10] активно використовує превентивні методики, включаючи тренінги, рольові ігри, просвітницькі лекції та інформаційні кампанії для громадськості, що спрямовані на зменшення стигми звернень по допомогу, підвищення правової обізнаності та формування навичок самозахисту. Такий комплексний підхід забезпечує синергію між превентивною, кризовою та довготривалою соціальною роботою, підвищує ефективність реагування та сприяє відновленню життєвих ресурсів жінок, які постраждали від насильства.

Організація «Міжнародна Школа Рівних Можливостей» [16] позиціонує себе насамперед як суб’єкт освітньо-профілактичної діяльності, спрямованої на роботу з молоддю та середовищами, де формуються соціальні норми поведінки. Освітні тренінги, воркшопи, курси з гендерної рівності, критичного мислення та медіаграмотності — це ключовий інструментарій організації, що дозволяє впливати на базові уявлення про владу, відповідальність, партнерство, безпеку та недопустимість насильства. Важливо, що акцент робиться не лише на передачі знань, а на розвитку лідерських якостей, навичок адвокації та участі в публічних процесах — тобто організація формує тих, хто в майбутньому здатен буде

впливати на середовище і нормативні рамки, а не лише на поведінку окремих людей.

Хоча пряма модель соціальної роботи з жінками, які постраждали від насильства (консультації, притулки, кризові інтервенції тощо), у публічному дискурсі організації менш виражена, її діяльність не варто зводити до «теорії без практики». Освітній компонент через гендерний аналіз, моніторингові практики, документування випадків дискримінації та насильства формує доказову базу та нормотворче підґрунтя для довгострокових політик і змін у сфері гендерної безпеки. Це — не кризова допомога, а інвестиція у структурну профілактику, яка знижує толерантність суспільства до насильства в цілому.

Таким чином, організація реалізує превентивну модель соціальної роботи: не стільки «реагування після факту», скільки системне попередження насильства через підвищення соціальної та правової грамотності, моделювання рівноправних ролей у міжособистісних стосунках, створення культурної рамки, в якій насильство перестає бути нормою, соціально прийнятним способом контролю чи санкції. Її внесок полягає у зміні колективних установок, що є ключовим фактором довгострокового зниження рівня гендерного насильства у суспільстві.

Фонд «Маша» [35]— менш присутній у публічному інформаційному полі, проте саме подібні невеликі або вузькоспеціалізовані фонди найчастіше виконують роботу «першої лінії» — там, де потрібен не загальний дискурс, а адресна індивідуальна підтримка конкретної постраждалої жінки. Обмежена відкритість інформації може свідчити не стільки про слабкість комунікації, скільки про захист приватності клієнток та специфіку роботи, яка передбачає конфіденційність і ненав’язливість.

У секторі допомоги жінкам, що пережили насильство, переважає комбінована модель соціальної роботи, яка об’єднує кілька ключових векторів:

- Кризове втручання (екстрена психологічна стабілізація, безпечний виїзд, тимчасовий притулок).

- Правовий супровід (підготовка заяв, взаємодія з поліцією, супровід у суді, робота з виконанням рішень).
- Психологічна та терапевтична підтримка (індивідуальні консультації, групи підтримки, робота з травмою, профілактика повторної віктимізації).
- Економічна реінтеграція (профорієнтація, мікрогранти, кар'єрне консультування, допомога із працевлаштуванням) [35].

З огляду на типологію подібних ініціатив та їх роль у системі протидії гендерному насильству, можна припустити, що Фонд «Маша» діє саме в таких рамцях — не лише реагуючи на факт насильства, а й створюючи умови для відновлення автономності жінки, її безпечної соціальної присутності та життя без додаткових ризиків. Така модель є характерною для інституцій, що орієнтуються не на символічну чи превентивну роботу, а на безпосереднє повернення жінки до життя після травматичного досвіду з мінімальними втратами її суб'єктності та соціального статусу.

Український Жіночий Фонд (UWF) [33] виступає не як сервісний провайдер безпосередньої допомоги постраждалим, а як інституційний «архітектор» середовища, у якому така допомога стає можливою і стабільною. Його діяльність спрямована на підтримку системи — жіночих НУО, локальних ініціатив, правозахисних груп, регіональних лідерок — а не окремих випадків. Грантова програма Фонду дозволяє невеликим організаціям, які фактично працюють «в полях», отримувати ресурси, професійну підтримку, експертизу та можливість вийти на стійку траєкторію діяльності, замість роботи у форматі «з пожежі в пожежу».

UWF також виконує функцію «центру сили» для жіночого сектора: він інвестує у навчання, мережування, розроблення аналітики і стратегій, підтримує адвокаційні кампанії, що змінюють політики на рівні держави й місцевого самоврядування. Через таку діяльність організація не надає послуги притулку,

юридичного супроводу чи психологічної підтримки безпосередньо — однак робить можливим існування сотень структур, які це роблять.

Такий підхід формує верхній, системний рівень соціальної роботи:

- інституціоналізація сектору (надання фінансової й організаційної стабільності мережі жіночих НУО);
- адвокація змін у політиці та законодавстві (вплив на нормативні рамки, що визначають, як держава реагує на насильство);
- посилення спроможності партнерів (навчання, менторство, методична підтримка, стандарти роботи);
- формування екосистеми реагування, в якій жінка-постраждала отримує допомогу не випадково, а в межах налагодженої мережі [33].

Таким чином, UWF не «заміщує» роботу кризових служб, а забезпечує, щоби такі служби існували, були професійними, сталі та впливали на систему в цілому. Це — модель структурної, а не індивідуальної соціальної інтервенції, що працює з причинами і умовами, а не лише з наслідками насильства.

Аналіз діяльності провідних українських громадських організацій, що працюють у сфері протидії гендерно зумовленому насильству, засвідчує наявність розвиненої, хоча й неоднорідної системи моделей соціальної роботи з жінками-постраждалими. Ці моделі відрізняються своїми інструментами, ступенем залученості до кризових ситуацій, рівнем впливу на політики та довгостроковими ефектами, проте в сукупності формують взаємодоповнювальну багаторівневу архітектуру підтримки.

Організація «Елеос-Україна» репрезентує модель прямого кризового реагування. Її діяльність зосереджена на створенні безпечного простору для жінок, екстреній психологічній та соціальній підтримці, наданні притулків, мобільних бригад та індивідуального супроводу. Це робота «першої лінії», орієнтована на негайне виведення жінки із ситуації небезпеки. У 2022–2024 рр.

організація надала підтримку понад 2 000 жінкам, забезпечує сотні консультацій щороку, що підтверджує ефективність прямого сервісного підходу [6].

«Ла Страда-Україна» поєднує сервісні та адвокаційно-превентивні компоненти. Гарячі лінії, кейс-менеджмент, правова та психологічна допомога поєднуються з тренінгами для фахівців, інформаційними кампаніями та впливом на нормотворчі процеси. Це забезпечує роль «контактної точки», яка не лише реагує на випадки насильства, а й формує правове та інституційне підґрунтя для їхнього попередження. Понад 160 тис. звернень у 2021–2024 рр. свідчать про масштаб довіри й доступності цієї моделі [10].

Міжнародна Школа Рівних Можливостей [16] представляє освітньо-превентивну модель соціальної роботи. Тренінги, mentorship-програми, формування навичок лідерства і гендерної чутливості орієнтовані на зміну установок і культурних норм, що лежать в основі толерантності до насильства. Її діяльність стосується радше «джерел проблеми», ніж її наслідків, закладаючи основу для довгострокового зниження ризиків.

Фонд «Маша» [35] зосереджується на етапі відновлення після травматичного досвіду. Центральними є психологічна реабілітація, групові та індивідуальні терапевтичні практики, арттерапія, програми соціального повернення. Це не екстрена допомога, а «друга хвиля» підтримки, що сприяє поверненню автономності та ресурсності жінок, які вже вийшли із ситуації насильства.

Таким чином, можемо виокремити щонайменше п’ять типів моделей, що співіснують у полі соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства: моделі кризового втручання (наприклад, «Елеос»), гібридні сервісно-адвокаційні (Ла Страда), профілактичні освітні (Школа рівних можливостей), реабілітаційні (Фонд «Маша»), а також інституційно-інфраструктурні (UWF). Вони не існують паралельно як ізольовані механізми, а утворюють взаємопов’язане поле, де кожна модель компенсує сліпі зони іншої.

Моделі кризового втручання є відповіддю на ситуації негайної загрози для життя та безпеки жінки. Їхня логіка — діяти «тут і тепер» шляхом евакуації з

осередку насильства, забезпечення безпечного простору, первинної психологічної стабілізації та юридичного інформування, необхідного для захисту. Їхня сила — швидкість і конкретність результату. Їхня слабкість — обмежений горизонт: кризові заходи не гарантують ні довготривалої реабілітації, ні соціально-економічної автономізації жінки, ні усунення причин, що продукують насильство.

Гібридні сервісно-адвокаційні моделі, характерні для таких організацій, як Ла Страда, поєднують надання допомоги конкретним жінкам із впливом на середовище через адвокацію політик, підготовку фахівців, комунікаційні кампанії та формування стандартів. Такий формат дозволяє переходити від одиничних кейсів до системних змін: кожен випадок стає не лише проблемою конкретної людини, а й доказом для коригування державних механізмів. Проте залучення до адвокації вимагає значних ресурсів і часу, а отже у пікові моменти кризи такі організації змушені балансувати між роботи «з кейсом» і «із системою», що створює напругу між коротко- та довгостроковою ефективністю [10].

Профілактичні освітні моделі — як, наприклад, Школа рівних можливостей — діють на випередження, формуючи цінності та норми, що знижують толерантність до насильства в майбутньому. Їхній фокус — робота з молоддю, педагогами, громадами, зміна норм masculinity/femininity, критика культурних сценаріїв, що виправдовують контроль, агресію або економічну залежність. Вони «працюють на майбутній попит»: чим більше сформовано небайдужих свідків, осіб, здатних впізнавати ризики, і спільнот з нульовою толерантністю до насильства, тим менше жінок потрапить до кризових сервісів. Водночас така модель на рівні короткої перспективи не дає ефекту «тут і зараз» і не вирішує проблеми тих, хто вже потерпає від насильства [16].

Реабілітаційні моделі — як у фонду «Маша» — спрямовані не лише на переривання насильства, а й на відновлення життєвої спроможності жінок: психологічна терапія, супровід у правовому полі, побудова плану безпеки, професійна реінтеграція, менторство та інколи — фінансова підтримка на

перехідний період. Вони закривають найпроблемніший розрив між «врятувати» та «повернути до автономного життя». Їхня вразливість — висока вартість і тривалість роботи: реабілітаційний кейс може тривати роками, і потребує мультидисциплінарної команди. Без зовнішнього фінансування та партнерської мережі така модель легко руйнується [35].

Інституційно-інфраструктурні моделі (як в UWF) не надають допомогу жінкам напряму, але створюють економічну, організаційну та символічну «екосистему можливості»: фінансують сервісні організації, інвестують у розвиток компетентностей, формують спільні стандарти, сприяють координації між різними агентами та підсилюють адвокаційний потенціал сектора. У певному сенсі UWF «будує ґрунт», на якому можлива робота інших типів моделей; без такого шару багато сервісів функціонували б короткочасно і нестабільно. Обмеження такої моделі — опосередкованість: інституційна підтримка не гарантує, що кінцевий виконавець якісно надасть послугу чи реалізує зміни.

Комплементарність цих моделей дозволяє компенсувати слабкості окремих сегментів. Кризове реагування отримує нормативну і адвокаційну опору, коли кейси трансформуються в аргументи для політики. Освітні втручання і профілактика знижують майбутній попит на кризові та реабілітаційні послуги, змінюючи культуру толерантності до насильства. Інституційна підтримка створює умови для масштабованості, стандартизації й стабільності сектора, запобігаючи тому, що робота окремих ініціатив розпадається після вичерпання гранту. Реабілітаційні моделі перетворюють одноразову допомогу на довготривале відновлення суб’єктності жінки, закриваючи критичну прогалину між «евакуацією із насильства» і «життям після насильства».

Особливо важливо підкреслити, що жодна модель не є самодостатньою. Кризові заходи без реабілітації часто означають повторний цикл насильства. Реабілітація без профілактичної роботи приречена на нескінченне «гасіння пожеж». Адвокація без сервісного компонента ризикує відірватися від реальності і перетворитися на декларативність. Інституційна підтримка без

сервісних практик втрачає предмет інвестиції. Освіта без адвокації стикається з культурними бар'єрами, які не можна подолати лише «просвітою».

Таким чином, сучасний ландшафт соціальної роботи з жінками, що постраждали від насильства, функціонує як поліцентрична система взаємних підсилень: там, де одна модель вичерпується, починає діяти інша. Це зміщує фокус від питання «яка модель краща» до питання «як пов'язати моделі так, щоб втрат між ними не було». Саме на стиках — між кризою і реабілітацією, між сервісом і адвокацією, між профілактикою і політикою, між інституційним ресурсом і конкретною жінкою — вирішується практична ефективність сектору в цілому. Без цього розуміння навіть найпотужніші ініціативи залишатимуться частковими рішеннями окремих фрагментів проблеми, тоді як насильство як соціальний феномен потребує повного, а не фрагментарного контуру відповіді.

Отже, сучасна українська система недержавних практик соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства, є багаторівневою, функціонально розподіленою та потенційно синергійною. Ефективність її розвитку визначається не силою однієї моделі, а їхнім взаємним узгодженням у спільній логіці реагування, відновлення, профілактики та структурних змін.

### 2.3. Найкращі практики для удосконалення системи соціальної підтримки жінок — жертв насильства

Удосконалення системи соціальної підтримки жінок, які стали жертвами насильства, є одним із ключових завдань сучасної соціальної політики, враховуючи множинність форм та наслідків цього явища. Ефективна система підтримки повинна враховувати зміни суспільного контексту — зокрема, вплив війни, внутрішнього переміщення осіб, економічної вразливості — і в той самий час спиратись на перевірені кращі практики, які вже довели свою дієвість. Український досвід показує, що поєднання мультисекторних підходів — соціального, психологічного, правового, економічного — створює умови, за яких жінка-постраждала не лише отримує допомогу у кризовій ситуації, а має перспективу на реальну інтеграцію, самореалізацію та стійкість [36, с. 135].

На практиці це означає, що ефективна робота з жінками, які зазнали насильства, вимагає системного підходу, у якому поєднуються міжсекторна координація, індивідуалізований супровід і зусилля, спрямовані на зміну структурних передумов насильства. Розгорнутий підхід має кілька взаємопов’язаних складових.

Ефективна робота соціальних працівників із жінками, які зазнали насильства, вимагає інтеграції у міжсекторні команди, де фахівці різних профілів взаємодіють для забезпечення комплексного супроводу клієнток. Такий підхід ґрунтується на мультидисциплінарності: до команд входять соціальні працівники, психологи, юристи, медичні працівники, спеціалісти з працевлаштування та представники правоохоронних органів чи місцевого самоврядування. Ключовим завданням цієї інтеграції є створення безперервного та узгодженого ланцюга підтримки, який здатний забезпечити як екстрене реагування у критичній ситуації, так і довгострокову реабілітацію та відновлення життєвої автономії жінки. Міжсекторні команди дозволяють оперативно визначати пріоритети в ситуаціях загрози, приймати колегіальні рішення щодо надання допомоги і уникати дублювання послуг, що є типовою проблемою при роботі окремих організацій або фахівців, які працюють ізольовано [3 с. 132].

Взаємодія між фахівцями забезпечує комплексність підходу. Психологи здійснюють оцінку емоційного стану та надають терапевтичну підтримку, юристи забезпечують консультування та супровід у правовому полі, а соціальні працівники координують процес надання допомоги та інтегрують різні види підтримки в єдину стратегію. Медичні працівники контролюють фізичний стан клієнтки, а фахівці з працевлаштування визначають шляхи економічної автономізації. За потреби у команду залучаються представники поліції або місцевих адміністрацій для забезпечення безпеки та розв'язання організаційних питань, що потребують взаємодії із державними структурами. Така колаборація дозволяє не лише швидко реагувати на кризові ситуації, а й формувати довгострокові плани, які охоплюють житлові, соціальні, психологічні та економічні аспекти відновлення [17, с. 21].

Важливим елементом міжсекторної роботи є координація та комунікація всередині команди. Регулярні наради, обмін інформацією та спільне планування інтервенцій дозволяють оперативно визначати пріоритети і ресурси для кожного випадку, враховуючи індивідуальні особливості жінки та специфіку загрози. Такий підхід забезпечує системність і послідовність дій: жінка не стикається з необхідністю одночасно контактувати з кількома окремими фахівцями, що знижує ризик повторної травматизації та заплутаності процесу отримання допомоги.

Міжсекторні команди також дозволяють адаптувати моделі підтримки до конкретного соціального контексту, враховуючи локальні умови, культурні особливості та доступність ресурсів. Наприклад, мобільні бригади можуть працювати у віддалених або кризових регіонах, де стаціонарні послуги обмежені або недоступні, забезпечуючи присутність фахівців безпосередньо на місці і зменшуючи географічні та логістичні бар'єри. Таким чином, інтеграція у міжсекторні команди є не лише організаційним інструментом, але й стратегічним принципом побудови системи соціальної роботи, що здатна забезпечити комплексне, своєчасне та ефективне реагування на насильство, одночасно поєднуючи короткострокові дії і довгострокову підтримку, спрямовану на відновлення життєвої автономії та соціальної адаптації жінок.

Індивідуалізація є ключовими принципами ефективної соціальної роботи з жінками, які зазнали домашнього насильства, оскільки кожна жінка має унікальний досвід, потреби та ресурси, що визначають оптимальні стратегії підтримки. Підхід, індивідуально орієнтований передбачає систематичну оцінку ризиків, безпеки, психологічного стану, соціальних зв'язків та економічної ситуації, а також аналіз індивідуальних пріоритетів і цілей. Така комплексна оцінка дозволяє соціальному працівнику та команді формувати план інтервенції, який відповідає конкретним обставинам життя жінки, забезпечуючи її автономність та можливість контролювати власні рішення. Важливо, що індивідуалізація не обмежується тільки визначенням потреб, а включає процес

безперервного супроводу, коригування плану та забезпечення гнучкості у виборі стратегії [20, с. 154].

Кейс-менеджмент є основним інструментом реалізації індивідуально орієнтованого підходу. Він передбачає формування детального плану безпеки, визначення коротко- та довгострокових цілей, відстеження прогресу і регулярну ревізію разом із жінкою. Соціальні працівники мають забезпечувати, щоб жінка брала активну участь у прийнятті рішень і мала можливість змінювати план відповідно до змін обставин або потреб. Такий підхід не лише підвищує ефективність інтервенцій, але й зміцнює почуття автономності, самооцінку та довіру до системи підтримки.

Важливою складовою є дотримання принципів конфіденційності та інформованої згоди. Всі дії соціальних працівників повинні базуватися на добровільній участі жінки та прозорому поясненні можливих наслідків різних рішень. Це особливо критично у випадках, коли жінка перебуває у ситуації залежності або страху перед репресіями з боку кривдника. Повага до автономії та можливості самостійного вибору є не лише етичним, але й практичним аспектом, що підвищує готовність жінок користуватися послугами та дотримуватися розробленого плану безпеки.

Такий підхід також передбачає підтримку різноманітних ресурсів жінки, включаючи сімейні, професійні та соціальні мережі. Це дозволяє формувати стійкі механізми підтримки після завершення прямого втручання соціальних служб. Наприклад, менторські програми, групи взаємопідтримки та професійні тренінги стають продовженням індивідуальної роботи, підвищуючи ймовірність успішної реінтеграції та зниження ризику повторного насильства [25].

Ефективна соціальна робота з жінками, які зазнали насильства, неможлива без інтеграції екстреної допомоги та довготривалої реабілітації, оскільки обмеження втручання лише кризовим реагуванням залишає постраждалих уразливими до повторних ризиків та не забезпечує повноцінного відновлення автономії. Шелтери та мобільні бригади відіграють критичну роль у забезпеченні негайної безпеки, наданні тимчасового прихистку та первинної психологічної

підтримки. Однак навіть найякісніше кризове втручання, якщо не супроводжується подальшими заходами, може лише тимчасово зменшити ризик насильства, не усуваючи причин соціальної, економічної та психологічної вразливості жінки. Тому інтеграція довгострокових механізмів реабілітації є необхідною складовою системної соціальної роботи.

Довготривала реабілітація передбачає багатовекторну підтримку. Психологічні інтервенції включають індивідуальні та групові терапевтичні сесії, арттерапію, психоосвітні програми та коучинг із розвитку життєвих навичок. Ці заходи спрямовані на стабілізацію психоемоційного стану, формування ресурсів подолання травми та розвиток навичок саморегуляції. Юридичний супровід передбачає консультування щодо прав, представництво у судах, допомогу у складанні заяв та скарг, супровід у процедурах отримання документів або соціальних виплат. Економічна та соціальна підтримка включає сприяння працевлаштуванню, професійну перекваліфікацію, доступ до грантів, допомогу у відкритті власної справи та забезпечення тимчасових фінансових ресурсів на перехідний період [29, с. 86].

Ключовим елементом інтеграції є формування «мостових» механізмів, які забезпечують плавний перехід від кризового стану до стабілізації та автономії. Тимчасова фінансова підтримка, посередництво у працевлаштуванні, доступ до менторства та наставництва допомагають уникнути повернення до ситуацій залежності або повторного насильства. Соціальні працівники координують взаємодію між різними фахівцями та програмами, забезпечуючи безперервність підтримки та адаптацію плану реабілітації відповідно до прогресу клієнтки та змін обставин.

Довготривала реабілітація також включає посилення соціальної та сімейної підтримки. Групи взаємопідтримки, навчальні програми для членів родини, створення соціальних мереж клієнток та наставництво сприяють формуванню стабільної соціальної бази, що дозволяє закріпити ефект індивідуальних втручань. Ця стратегія знижує ризик ізоляції та повторного

контакту з кривдником, а також підвищує шанси на інтеграцію у громаду та соціально-економічну автономію [37, с. 95].

Особливо важливо, що поєднання кризової допомоги та довготривалої реабілітації дозволяє створити гнучку, адаптивну систему, здатну реагувати на змінні потреби клієнтки. Своєчасне втручання рятує життя і забезпечує первинну стабілізацію, тоді як послідовні заходи з психологічної, юридичної та економічної підтримки формують умови для відновлення автономності та життєвої компетентності. Такий інтегрований підхід гарантує, що допомога не обмежується тимчасовим полегшенням, а перетворюється на системну стратегію, здатну забезпечити стійкі результати та зменшити ймовірність повторного насильства, закріплюючи навички самозахисту, соціальної адаптації та економічної незалежності.

Робота зі зміною соціальних і структурних умов є невід'ємною складовою комплексної системи соціальної підтримки жінок, які зазнали насильства, оскільки індивідуальні втручання, навіть найбільш ефективні, не здатні самостійно усунути корінні причини насильства та гендерної нерівності. Цей підхід передбачає одночасне поєднання роботи на рівні окремої клієнтки та впливу на соціальні інституції, правові механізми і культурні норми. Його реалізація вимагає системного бачення, здатності координувати міжсекторну взаємодію та використовувати адвокаційні стратегії, що спрямовані на забезпечення змін у політиках, практиках і ставленні суспільства до насильства [27, с. 36].

Адвокаційна діяльність громадських організацій включає лобіювання змін у законодавстві, розробку стандартів реагування органів поліції та соціальних служб, підготовку фахівців у системі охорони здоров'я та освіти, а також створення механізмів моніторингу дотримання прав жінок. Важливим напрямом є кампанії, спрямовані на руйнування гендерних стереотипів, підвищення обізнаності громадськості щодо насильства та популяризацію моделей рівноправних стосунків. Такі ініціативи сприяють формуванню культури нульової толерантності до насильства, підтримці репутації постраждалих і

підвищенню готовності громадських і державних структур до активного реагування.

Освітні програми у школах, навчальних закладах та громадах відіграють особливу роль у профілактиці насильства і формуванні нових соціальних норм. Вони спрямовані на підвищення гендерної грамотності, розвиток навичок конструктивної комунікації, запобігання дискримінації та булінгу, а також на формування критичного мислення у відношенні до насильства. Подібні програми забезпечують превентивний ефект, зменшуючи ризик виникнення насильницьких ситуацій у майбутньому та сприяючи створенню більш безпечного соціального середовища.

Ключовим аспектом зміни структурних умов є також робота з міжсекторними мережами. Громадські організації повинні активно взаємодіяти з державними установами, правоохоронними органами, медичними закладами, навчальними закладами та місцевими громадами. Така координація дозволяє інтегрувати індивідуальні послуги у сталу систему соціальної підтримки, забезпечити швидкий обмін інформацією, формувати єдині стандарти і протоколи реагування та уникати розрізнених, непослідовних втручань [21, с. 155].

Важливим компонентом є оцінка ефективності адвокаційних та освітніх заходів, що дозволяє адаптувати програми до конкретного соціального та культурного контексту. Використання моніторингу, аналітики даних, фокус-груп і соціологічних досліджень допомагає визначати прогрес у зміні соціальних установок та виявляти сфери, що потребують додаткових ресурсів. Такий підхід забезпечує сталість змін і сприяє формуванню більш комплексної та ефективної системи підтримки, яка поєднує індивідуальні втручання з трансформацією соціальної структури, спрямованою на зниження рівня насильства, підвищення правової обізнаності та економічної та соціальної автономії жінок.

Таким чином, робота зі зміною соціальних і структурних умов забезпечує системний ефект: поєднання індивідуальної підтримки та колективних соціальних трансформацій створює умови для тривалої стабілізації,

попередження насильства та формування культури рівноправності, що є фундаментальною передумовою безпечного і гідного життя жінок у суспільстві.

Ефективність соціальних програм для жінок, які зазнали насильства, безпосередньо залежить від системного моніторингу та оцінки результатів на різних рівнях. Збір даних і аналіз показників дозволяють оцінювати як процеси, так і результати втручань, що сприяє постійному удосконаленню практик. Процесні індикатори відображають оперативні аспекти роботи: час реагування на звернення, кількість проведених консультацій, охоплення цільових груп та рівень доступності послуг у різних регіонах. Вихідні показники включають кількість жінок, які пройшли реабілітацію, отримали правову підтримку, забезпечили економічну автономію або успішно інтегрувалися у громаду після завершення програми. Результатні та ефектні індикатори оцінюють довгострокові зміни, такі як зниження рівня повторного насильства, покращення психічного здоров'я, підвищення рівня автономії та самоусвідомлення клієнток. Поєднання кількісних і якісних методів, включно з анкетуванням, інтерв'ю та кейс-історіями, дозволяє не лише виміряти обсяг наданих послуг, а й оцінити реальний вплив програм на життя жінок. Установлення базових показників, регулярна оцінка ефективності, інтеграція зворотного зв'язку від клієнток та адаптація програм на основі отриманих даних формують основу сталого розвитку інтервенцій, забезпечуючи гнучкість та актуальність методів у змінних соціальних умовах [26, с. 188].

Сучасна практика соціальної роботи передбачає модернізацію методів і інструментів з метою розширення доступу до послуг і підвищення стійкості програм. Використання онлайн-сервісів, включно з телефонними та відеоконсультаціями, чат-ботами для первинної оцінки ризику та дистанційними навчальними платформами, дозволяє охоплювати ширші групи населення, особливо у віддалених або кризових регіонах. Мобільні бригади відіграють ключову роль у забезпеченні фізичної присутності фахівців на місцях, надаючи послуги там, де стаціонарні центри відсутні або обмежені через безпеку чи логістику. Гібридні формати терапії, що поєднують очні та дистанційні

інтервенції, дозволяють адаптувати підтримку до індивідуальних потреб. Водночас цифровізація потребує підвищеної уваги до безпеки даних, захисту конфіденційності та подолання цифрової нерівності, бо доступ до технологій і навички користування ними не є однаковими для всіх соціальних груп.

Кадрова стійкість і захист працівників є ще одним критично важливим елементом. Соціальні працівники, психологи та волонтери, що працюють із випадками насильства, піддаються значним ризикам професійного вигорання, емоційної травматизації та стресу. Для підтримки їхнього здоров'я і ефективності організації мають інвестувати у регулярну супервізію, психотерапевтичну підтримку, тренінги з роботи з травмою, ротацію персоналу та інші механізми професійного захисту. Забезпечення психологічної безпеки і професійного зростання персоналу безпосередньо впливає на якість послуг, знижує ризик втрати досвідчених фахівців та сприяє стабільності програм на довгострокову перспективу [32, с. 168].

Стійкість фінансування та розвиток партнерських мереж є необхідними для масштабності та тривалості програм. Диверсифіковані джерела фінансування, включно з грантами, місцевими бюджетами та благодійними внесками, забезпечують незалежність і здатність адаптуватися до змін економічних умов. Партнерство з державними структурами, такими як соціальні служби, правоохоронні органи та медичні установи, а також координація з місцевою владою сприяє інтеграції послуг у сталу інфраструктуру підтримки, створює ефективні маршрути реагування та підвищує масштабність і доступність інтервенцій. Тривале функціонування партнерських мереж дозволяє формувати системний підхід, в якому окремі ініціативи посилюють одна одну, забезпечуючи комплексний захист і підтримку жінок у різних життєвих ситуаціях.

Наостанок — інтегрований підхід має постійно еволюціонувати: програми треба адаптувати до змінного контексту (війна, внутрішні переміщення, економічні кризи), до нових форм насильства (цифрове насильство) та до особливостей цільових груп (ВПО, ЛГБТК+ жінки, жінки з інвалідністю). Лише

системна, міжсекторна, клієнтоорієнтована і підкріплена якісними даними робота може забезпечити те, чого прагнуть усі моделі разом — безпечне, автономне і гідне життя для жінок після досвіду насильства.

З огляду на ці практики, пропонується низка напрямів удосконалення української системи підтримки жінок-постраждалих:

- забезпечення універсального доступу до допомоги, зокрема в віддалених, сільських, прифронтових регіонах — через мобільні бригади, онлайн-сервіси, формування «одного вікна» для звернення.
- посилення економічної складової підтримки — включення модулів працевлаштування, навчання, мікропідприємництва у всі програми супроводу.
- розбудова міжвідомчої координації — створення єдиного стандарту роботи, маршрутизації жінки через служби і гарантованої передачі кейсу, відмови від шматкової допомоги.
- активізація профілактичних дій — тренінги, освітні кампанії, включення до навчальної програми тем безпеки-насильства, зміни культури звернення за допомогою.
- запровадження моніторингу та оцінки з відкритими результатами — дані про маршрути постраждалих, результати втручань, бар’єри, адаптація до воєнного стану.
- навчання фахівців за моделями trauma-informed practice, інтеграція нових технологій (онлайн-консультування, чат-боти, мобільні додатки) та адаптація до контексту кризи чи війни.
- забезпечення сталості програм — фінансова стабільність, залучення приватного сектору, волонтерських мереж, розвиток місцевих громадських організацій як партнерів держави.

Удосконалення системи досягне значущого ефекту лише за умови, що підтримка буде не фрагментарною, а системною, з чіткою орієнтацією на право

жінки на безпеку, автономію, гідне життя. Водночас важливо пам’ятати: жінка-постраждала не має бути пасивним об’єктом допомоги, а партнеркою у власному відновленні. Соціальні служби, громадські організації, волонтерські мережі мають створювати для неї простір безпеки, підтримки і розвитку.

Отже, впровадження наведених кращих практик — інтеграція, мобільність, економічна автономія, міжсекторальність, профілактика, моніторинг та травмаінформований підхід — створює основу для системної модернізації соціальної підтримки жінок-жертв насильства в Україні. Результатом має стати не лише порятунок від кривдника, а реальна можливість для жінки жити вільно, без страху, із підтримкою і ресурсами для розвитку.

Дослідження показало, що найбільш ефективними практиками є міжсекторальна взаємодія, індивідуальний підхід до клієнтки, кейс-менеджмент, поєднання кризової допомоги з довготривалою реабілітацією, а також розвиток профілактичних та освітніх програм. Важливу роль відіграють мобільні бригади, онлайн-консультування та програми економічної підтримки жінок.

Отже, ефективна система соціальної підтримки жінок, які постраждали від насильства, має бути комплексною, міжсекторальною та орієнтованою не лише на подолання наслідків насильства, а й на попередження його виникнення та забезпечення безпечного й автономного життя жінок.

# ВИСНОВКИ

Домашнє насильство щодо жінок залишається однією з найгостріших соціальних проблем в Україні, що має не лише психологічні та фізичні, а й соціальні наслідки. Статистичні дані свідчать про постійне зростання кількості звернень на гарячі лінії та до соціальних служб, що підкреслює необхідність ефективної системи соціальної підтримки та превентивних заходів.

Проведений аналіз показав, що соціальні, психологічні та правові аспекти проблеми тісно взаємопов'язані. Соціальна робота з жінками — жертвами насильства повинна враховувати комплексний підхід, який поєднує кризову інтервенцію, психосоціальну реабілітацію, правовий захист та соціальну інтеграцію постраждалих.

Вивчення форм, методів і моделей соціальної роботи виявило широкий спектр практик, які застосовуються громадськими організаціями. Найефективнішими є комплексні підходи, що поєднують індивідуальне консультування, кризову інтервенцію, групову підтримку та освітньо-превентивну роботу.

Дослідження діяльності громадських організацій «Елеос-Україна», «ЛаСтрада Україна», «Міжнародна Школа Рівних Можливостей», Фонд «Маша» та Український жіночий фонд показало, що використання системи гарячих ліній, мобільних бригад, навчальних програм та психосоціальної підтримки значно підвищує ефективність соціальної роботи та доступність допомоги для постраждалих жінок.

Аналіз сучасних моделей і практик соціальної роботи дозволив виділити найбільш ефективні підходи та методи, а також виявити прогалини у координації соціальних служб, недостатньому охопленні певних регіонів та обмежених ресурсах. Це підкреслює необхідність удосконалення системи соціальної підтримки та інтеграції різних форм допомоги.

Використання онлайн-сервісів, включно з телефонними та відеоконсультаціями, чат-ботами для первинної оцінки ризику та дистанційними

навчальними платформами, дозволяє охоплювати ширші групи населення, особливо у віддалених або кризових регіонах. Мобільні бригади відіграють ключову роль у забезпеченні фізичної присутності фахівців на місцях, надаючи послуги там, де стаціонарні центри відсутні або обмежені через безпеку чи логістику. Гібридні формати терапії, що поєднують очні та дистанційні інтервенції, дозволяють адаптувати підтримку до індивідуальних потреб клієнток. Водночас цифровізація потребує підвищеної

Виявлені кращі практики, які можуть бути рекомендовані для покращення соціальної роботи з жінками, постраждалими від насильства, такі як:

1. Інтегровані підходи до кризової інтервенції, психосоціальної реабілітації та правового супроводу, які можуть слугувати основою для розробки концептуальної моделі комплексної допомоги жінкам — жертвам насильства, адаптованої до національних умов та ресурсів громадських організацій.
2. Розвиток міжвідомчої взаємодії між соціальними службами, правоохоронними органами, медичними закладами та громадськими організаціями, що забезпечує своєчасне виявлення випадків домашнього насильства та надання комплексної підтримки постраждалим жінкам.
3. Використання індивідуального підходу у роботі з жінками, постраждалими від насильства, з урахуванням їх психологічного стану, соціального становища, рівня безпеки та потреб у соціальному супроводі.
4. Впровадження програм психологічної підтримки та груп взаємодопомоги, які сприяють емоційному відновленню жінок, підвищенню самооцінки та формуванню навичок подолання кризових ситуацій.
5. Проведення інформаційно-просвітницької та профілактичної роботи серед населення з метою підвищення рівня обізнаності щодо проблеми домашнього насильства, механізмів захисту прав постраждалих та можливостей отримання допомоги.

6. Активне залучення волонтерів і фахівців різного профілю до роботи з постраждалими жінками, що сприяє розширенню спектра соціальних послуг та підвищенню ефективності підтримки.
7. Використання міжнародного досвіду та сучасних соціальних технологій у діяльності громадських організацій, що дозволяє вдосконалювати форми та методи соціальної роботи з жінками, які постраждали від домашнього насильства.

Таким чином, дослідження підтвердило необхідність подальшого розвитку інтегрованої системи соціальної підтримки жінок — жертв домашнього насильства, підвищення доступності та якості надання допомоги, а також активного впровадження міжнародного досвіду у практику українських громадських організацій.

# СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін. ; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.

2. Веретенко Т. Технології соціальної роботи із жінками, які постраждали від домашнього насильства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 33(1). С. 286-291.

3. Войтовська А.І., Кравченко О.О. Соціальна робота з жінками. Умань : Візаві, 2018. 229 с.

4. Гавриловська К. П. Досвід переживання домашнього насильства: особливості рефлексії та шляхи відновлення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Психологія. 2024. Вип. 2. С. 57-62.

5. Домашнє насильство в Україні – статистика 2024 року URL: https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20241003-v-ukrayini-na-80-zbilshilis-vipadki-domashnogo-nasilstva-ofis-genprokurora/https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20241003-v-ukrayini-na-80-zbilshilis-vipadki-domashnogo-nasilstva-ofis-genprokurora/

6. Елеос-Україна URL: https://eleos.com.ua/

7. Зінсу О. Соціальні та юридично-психологічні аспекти домашнього насильства. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 1 (114). С. 79–87.

8. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

9. Консультування в соціальній роботі: навч.-метод. посіб. / В. Суліцький, О. Швед ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ф-т психології, соц. роботи та спец. освіти, Каф. соц. педагогіки та соц. роботи. Київ : Вініченко, 2023. 239 с. : рис., табл., фот.

10. Ла Страда Україна URL: https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi?gad_source=1&gad_campaignid=20321006330&gbraid=0AAAAApok_KmIxcoYuC5ddDTiLWFbe1oaD&gclid=CjwKCAjwgeLHBhBuEiwAL5gNEXlJDLspDBFLcPGYZ3_yaIAY2v1_Ko0QkebXFRLlOmFOpuve8oXMqRoC23cQAvD_BwE

11. Левченко К. Б. Швед О. В. Громадські організації України в системі запобігання та протидії домашньому насильству. Право і безпека. 2020.№ 1 С. 74-82

12. Левченко К. Б. Ґендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків : Фоліо, 2019. 323 с.

13. Майже вдвічі: в Україні безпрецедентно зріс рівень домашнього насильства URL: https://socportal.info/ua/news/maizhe-vdvichi-v-ukraini-bezpretcedentno-zris-riven-domashnogo-nasilstva

14. Малиновська Т. М. Попередження насильства над жінками в сім'ї. Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 117–120.

15. Марценюк Л. Боротьба з домашнім насильством: проблеми теорії та практики в Україні. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 3. С. 117-127.

16. Міжнародна Школа Рівних Можливостей URL: https://gender-ua.org/

17. Насильству немає виправдання: добірка матеріалів на допомогу протидії насиллю. Сумська обл. універс. наук. б-ка; / уклад. Касьяненко Т. І., Швачко Ж. П. Суми, 2017. 33 с.

18. Нестерчук В. В. Соціально-правові аспекти домашнього насильства над жінками. *Education and pedagogical sciences.* 2020. № 3. С. 64-78.

19. Опендатабот URL: https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-elders

20. Перцева Т. О. та ін. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / за ред. проф. Т. О. Перцевої та проф. В. В. Огоренко. Дніпро : Ліра, 2021. 188 с.

21. Пісоцька К. Перспективи використання іноземного досвіду запобігання та протидії домашньому насильству. Науковий вісник

Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 3. С. 152-160.

22. Попередження домашнього насильства : навчальний посібник для консультантів «гарячих» ліній / заред.: К. Б. Левченко, В. Г. Панок. Київ : ТОВ «Агентство» Україна»», 2016. 92 с.

23. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII :станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

24. Психологічні детермінанти домашнього насильства над жінками. Актуальні проблеми психології :збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. С. 265–273.

25. Рутьян Л. Історія і розвиток домашнього насильства над жінкам як наукового поняття. Молодь і ринок.2021. № 5/191. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.232824

26. Сахно С. В., Брагінець В. Насильство над жінками в сім'ї. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування». Маріуполь, 2018. Вип. 1. С. 187–190.

27. Синишина В. М.Психологічна допомога жінкам, що постраждали від гендерно-обумовленого насильств. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2022. № 2. С. 33-37.

28. Скільки українців потерпали від домашнього насильства за перші 5 місяців 2025 року? Дані поліції URL: https://life.pravda.com.ua/society/policiya-nazvala-kilkist-zayav-pro-domashnye-nasilstvo-za-5-rokiv-309014/

29. Скіпальська Г. Б, Жінки, які постраждали від домашнього насильства як об'єкт соціальної роботи. Ввічливість. 2021. Вип. 5. С. 82-89.

30. Скіпальська Г. Б. Модель надання психосоціальної підтримки жінкам, постраждалим від домашнього насильства, громадськими та благодійними організаціями. Ввічливість. 2023. Вип. 2. С. 138-144.

31. Спіріна Т. П., Карпенко О. Петрочко Ж. В. Діяльність громадських і благодійних організацій, спрямована на допомогу постраждалим від домашнього насильства, у період пандемії COVID-19 «Ввічливість. Humanitas 2023. (4). С. 70-77

32. Тодорцева Ю. В. Особливості підготовки майбутніх соціальних працівників та психологів до професійної мобільності у процесі роботи з жінками, що постраждали від домашнього насильства. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 13(1). С. 167-171.

33. Український Жіночий Фонд URL: https://uwf.org.ua/

34. Файдюк О. В. Соціально-психологічна допомога жінкам, які зазнали насильства у воєнний час. Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Вип. 1. С. 149-156.

35. Фонд «Маша» URL: https://mashafund.org.ua/

36. Цвєткова Н. Інноваційні підходи в роботі з особами, постраждалими від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Ввічливість. 2023. Вип. 3. С. 133-137.

37. Чернета С. Соціальна підтримка жінок, які постраждали від домашнього насильства. Ввічливість. 2023. Вип. 4. С. 92-97.

38. Шамрук Н. Особливості участі громадських організацій у запобіганні та протидії домашньому насильству в сучасних умовах. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право. 2018. № 2 (4). С. 75–87